

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

ŽIVOT

OKTÓBER
PAŹDZIERNIK

2000

Č. 10 (509)
CENA 2.00 ZŁ

**PREHLIADKA
KRAJANSKÝCH DYCHOVIEK
PRED XI. ZJAZDOM SSP
PODNIKAVOSŤ SA VYPLÁCA**

130 ROKOV SSV

27. augusta t.r. sa v Krempachoch konala tradičná, už XIX. prehliadka krajanských dychoviek, ktorej sa zúčastnilo osem orchestrov zo Spiša, Oravy a Slovenska. Na našom zábere pochod dychoviek cez Krempachy do novovybudovaného amfiteátra, miesta tohoročnej prehliadky. Podrobnejšie o tomto peknom podujati píšeme na str. 18 - 19. Foto: J. Bryja

V ČÍSLE:

Malebná dedina	4-5
Spomienky ožívajú.....	6
Osudy Jána Kutarňu	7
130 rokov Spolku sv. Vojtecha	8
Podnikavosť sa vypláca	9-10
Starosti a radosti.....	10-11
Požiarnické preteky vo Fridmane.....	12
Výstava súčasnej grafiky	14
Zamagurské folklórne slávnosti	15
Licheň - legenda a história	16
XIX. prehliadka krajanských dychoviek	18-19
Povedka na voľnú chvíľu	20-21
Čitatelia - redakcia	22-24
Polnohospodárstvo	25
Mladým - mladším - najmladším	26-27
Šport a hudba	28
Pletieme	29
Naša poradňa	30-31
Psychozábava - humor	32-33
Zaujímavosti	34

NA OBÁLKE: Krempašskí basisti V. Tomaškovič a V. Krišák - účastníci tohoročnej prehliadky krajanských dychoviek. Foto: J. Špernoga. Návrh obálky: A. Kozioł

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:
Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze:
Žofia Bogačková, Jerzy M. Bożyk,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová

Skład:
Redakcja Život

Łamanie i druk:
Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku
bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto:

Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.
III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100

Prenumeratę czasopisma
można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2 zł
półrocznie - 12 zł
rocznie - 24 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść
materiałów pozaredakcyjnych, nie
zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

PRED XI. ZJAZDOM SSP

ALOJZ BIEL
z Hornej Zubrice

- Krajanská činnosť v našej obci sa najúspešnejšie rozvíjala najmä v prvých rokoch po založení nášho Spolku. Potom nasledovalo akési ochabnutie, ale neskôr sa krajanská činnosť opäťovne oživila. Súviselo to o.i. s nebývalou aktivitou výboru našej MS, ako aj tým, že v ZŠ č. 1 a 2 sa vyučoval slovenský jazyk. V obci pôsobil divadelný krúžok, ktorý viedla krajančka Lídia Mšalová, mali sme aj dobrú sláčikovú kapelu a tanecno-spevácku skupinu dievčat a chlapcov, ktorých nacvičoval choreograf zo Slovenska. Život mal u nás vyše 100 odoberateľov, žiaľ, teraz aktívita mnohých akosi oslabla. Naši mladí krajania pomaly zabúdajú na svoj pôvod a ani nemajú taký záujem o prácu v našej organizácii ako kedysi. Iste to súvisí aj s nedbalosťou ich rodičov, ktorí zanedbali krajanskú výchovu svojich detí. Ludia sa dnes zriedkavejšie stretávajú v krajanskej klubovni, znížuje sa počet čitateľov slovenských kníh a predplatiteľov Života. Vedenie našej MS by teda malo častejšie organizovať schôdze, na ktorých by sa mali prejednávať tie najpálčivejšie krajanské otázky. Čakáme tiež na začatie výstavby Domu slovenskej kultúry v Jablonke, kde by sme mali dôstojné miesto na stretnanie, na organizovanie kultúrnych podujatí a pod. K väčšiemu povzbudzeniu a zvýšeniu aktivity mnohých krajanov by pomohlo aj častejšie organizovanie vlastivedných výletov a exkurzií na Slovensko.

ŽOFIA BOGAČÍKOVÁ
z Nedece

- Po vzniku našej organizácie sa činnosť všetkých miestnych skupín, v tom aj našej, živo rozvíjala. Často sa konali schôdze a iné podujatia, skrátka krajanský život pulzoval veľmi intenzívne. Mali sme mnoho obetavých ľudí, ktorí ochotne pracovali v MS. Tí nám dnes chýbajú a preto naša činnosť začína upadať. Bolo by treba viac mladých ľudí, ktorí by mali chuť do krajanskej práce. V obci súce pôsobí folklórny súbor Veselica, ale máva občasné kádrové problémy. Najmä cez leto, keď mnohí krajania vycestujú za prácou mimo obec, ľažko je niečo zorganizovať. Preto sme aj v tomto roku museli niekoľko vystúpení a zájazdov odvolať. Súbor má tiež problémy s hudbou. Nemáme vlastných muzikantov, preto

si na vystúpenia musíme muziku zháňať, a samozrejme za ňu aj zaplatiť.

V obci máme súce klubovňu, ale je v starej budove a nevyhovuje našim potrebám. Ani kroje tam nemôžeme držať, aby sa nám nezničili. V klubovni sa nedá kúriť, takže v zime tam nemôžeme vôbec nacvičovať ani sa stretávať. Myslím si, že keby sme mali vhodnú klubovňu, veľmi by to pomohlo oživiť činnosť nielen súboru, ale celej našej miestnej skupiny. Svojho času ÚV plánoval kúpiť na tento účel starý dom v obci, v ktorom bol predtým obchod, avšak ostalo len pri sluchoch.

V našej obci máme slovenské bohoslužby, s úrovňou ktorých sme veľmi spokojní. Aj keď sa odbavujú skoro ráno, navštevuje ich mnoho krajanov. S potešením musíme povedať, že aj o vyučovaní slovenského jazyka je medzi našimi deťmi veľký záujem, takže slovenčina v našej obci iste nezanikne.

K činnosti ÚV chcem poznamenať, že očakávame od neho väčší záujem a pomoc v riešení problémov miestnych skupín. Ved' ak zaniknú miestne skupiny, aj jeho činnosť nebude mať žiadnený význam. Zdá sa mi, že ani Slovenská republika o nás príliš nedbá. V našej starej vlasti by k nám mali byť prístupnejší. Mali by nám pomáhať a podporovať nás, aby napr. naši študenti nemali problémy s nástupom na stredné či vysoké školy na Slovensku, ani s obdržaním štipendií. Takéto veci dokážu odradiť našu mladež od študovania na Slovensku. Verím však, že sa to zmení a SR bude voči nám ústretovejšia.

GIZELA KAŠPRÁKOVÁ
z Jablonky

- Na úvod musíme poznamenať, že krajanská činnosť v Jablonke postupne slabne, čo ma nesmierne trápi. Celé šťastie, že sa nám na začiatku deväťdesiatych rokov v našom kostole podarilo obnoviť slovenské sv. omše, ktoré navštevuje veľa našich krajanov. Trápia nás však problémy spojené s organizmom. V posledných rokoch súce túto funkciu vzorne vykonával mladý krajan Adam Soľava z Hornej Zubrice, ale v lete t.r. odišiel za prácou do zahraničia a do jeho návratu musíme za neho hľadať náhradu až na Slovensku, čo si vyžaduje dodatočné náklady.

Na Orave donedávna dobre fungoval aj Spolok sv. Vojtecha, ktorý viedol dnes už nebohý predseda OV SSP Augustín Andrašák. Jeho aktivitu, a to nielen v SSV, ale aj v celej krajanskej činnosti si dodnes pochvaľujú mnohí naši krajania. Popri bežnej činnosti sa mu podarilo zorganizovať aj niekoľko výletov a pútí na Slovensko. V poslednom čase sa, žiaľ, počasilo aj v tejto činnosti.

V Jablonke, ktorá bola kedysi centrom krajanskej činnosti na celej Orave, sa v r. 1951 dokonca podarilo otvoriť sloven-

MALEBNÁ DEDINA

O spišskej obci Fridman sme už neraz písali. Je to dedina, ktorej ráz sa neustále z roka na rok mení. Azda k najväčšej zmene došlo pred niekoľkými rokmi v súvislosti s výstavbou vodnej priehradky na Dunajci, keď bola obec z celej juhovýchodnej strany ohradená mohutným násypom spevneným betónom. Po niekoľkoročnej výstavbe začalo v obci pôsobiť zdravotné stredisko, v ktorom je okrem lekárskych ambulancií aj materská škôlka, nultá trieda, obecný kultúrny dom, lekáreň a knižnica. Vo Fridmane sú však aj staré, historické objekty, do ktorých by bolo potrebné investovať, aby sa zachovali. Patria k nim napr. aj rozsiahle pivnice s dvoma podlažiami, v ktorých sa voľakedy skladovalo uhorské víno. Keď nedôjde k ich oprave, môžu sa čoskoro zrútiť.

Voda preteká

V súvislosti s výstavbou nedeckej hydroelektrárne sa v prospech Fridmana veľa urobilo. Napr. v obci vyrástla čistička odpadových vôd a celú dedinu napojili na kanalizačnú sieť, s ktorou zároveň v celom Fridmane zaviedli vodovod. Okrem toho Fridmančania zregulovali potok tečúci cez obec a jeho brehy obložili kamennými dlaždicami. Vodná nádrž má však pre Fridmančanov aj záporné stránky. Pripomeňme, že obec je v niekoľkometrovej depresii voči hladine nádrže. Už pred pár rokmi sa ukázalo, že hrádzna na niekoľkých miestach prepúšťala vodu. Raz dokonca voda zatopila pivnice až 43 fridmanským gazdom. Firma spravujúca toto vodné dielo, čiže Akciová spoločnosť: súbor vodných nádrží Czorsztyn - Sromowce, slúbila skontrolovať pretekanie vody a poškodené miesta opraviť. Obyvatelia Fridmana však od spomínamej spoločnosti dodnes nedostali žiadnu odpoved. A tak voda po väčších daždoch nadalej preteká cez násyp a zaplavuje gazdom pivnice.

Opraviť školu

S pretekáním vody si obyvatelia Fridmana sami neporadia, na to je potrebný posudok a intervencia odborníkov. Ak však treba niečo urobiť v prospech obce všetci sú ochotní pustiť sa do práce. Lenže ani najväčšia ochota nepomôže, keď chýbajú potrebné prostriedky. Jednou z prác, do ktorej sa chcú Fridmančania čím skôr pustiť, je oprava miestnej školy. Je to už takmer tridsaťročný objekt, ktorý si vyžaduje niekoľko závažných opráv, najmä výmenu strechy. Okrem

V strede obce

ské lýceum, jediné svojho druhu v celom Poľsku a po slovensky sa donedávna vyučovalo aj v ZŠ č. 2. Teraz, žiaľ, pre našu nemohúcnosť zaniká.

Na zjazde by sme teda chceli hovoriť najmä o obnovení slovenskej výučby, o rozšírení čitateľskej základne Života, ako aj o našej klubovni, ktorá nevyhovuje súčasnym potrebám.

Ďalšou otázkou, o ktorej by som sa chcela zmieňať, je nedostatok mladých ľudí v našej MS, hoci ešte nedávno to vyzeralo oveľa lepšie. Mnoho zo svojho voľného času našim deťom a mládeži venovala najmä učiteľka Katarína Reisová, ktorá medzi nami pôsobila v posledných rokoch. S defmi sa často stretávala v krajanskej klubovni, kde im premietala slovenské filmy, pripravovala ich na recitačné súťaže, rozprávala im o literatúre, čítala rozprávky, rozprávala o našom Spolku a pod. K. Reisová nežištnie pomáhala aj tým, ktorí chceli v ďalšom štúdiu pokračovať na Slovensku, často sa stretávala i so staršími krajkami, s ktorými spoluorganizovala páračky, maľovanie veľkonočných kraslíc a iné krajanské stretnutia. Po jej odchode ostali deti akoby ponechané na seba. Dúfame však, že naše problémy sa podarí skôr či neskôr vyriešiť, ale k tomu potrebujeme väčšiu pomoc najmä od vedenia OV a ÚV nášho Spolku.

**MARGITA
MOLITORISOVÁ
z Kacvína**

- Činnosť našej miestnej skupiny v poslednom čase dosť stagnuje, preto ju musíme rozhýbať. Máme sice medzi členmi aj mladých krajanov, ktorí však chodia do práce mimo obec, preto je ich tažko zapojiť do činnosti MS. Predovšetkým však by sme potrebovali zosúladie činnosť miestnej skupiny, v ktorej sú, žiaľ, hlboké rozpory. Dúfam však, že sa rozpory čoskoro urovnajú, a začneme jednotne a aktívnejšie pôsobiť.

Bola by som rada, keby sa v novom výbere našli ľudia, ktorí budú mať lepší styk s mládežou a dokážu ju vhodne motivovať a povzbudit do krajanskej činnosti. Myslím si, že nový výbor by sa mal viacej angažovať ako starý, častejšie sa stretávať, ba mal by sa pokúsiť obnoviť činnosť folklórneho súboru, divadelného krúžku a dychovky, tak ako to bolo pred rokmi. Verím, že mladí Kacvínčania by sa ochotne zapojili do činnosti v nejakom súbore. Problém je len v tom, aby ich mal niekto viesť, školiť a povzbudzovať.

Veľké nádeje spájame s výstavbou Domu slovenskej kultúry v našej obci. Chceli by sme, aby bol čím skôr odovzdaný do užívania. Určite by pomohol oživiť a rozinuť činnosť našej miestnej skupiny, ale aj celého Spolku Slovákov v Poľsku.

Pokiaľ ide o činnosť nášho Spolku, myslím si, že ústredný výbor by sa mal viac zaujímať o miestne skupiny, častejšie sa stretávať s ich výbormi a krajanmi. Musí nás viac podporovať a povzbudzovať do činnosti. Aj slovenský štát by mal prejaviť väčší záujem o našu menšinu.

**Zaznamenali: JÁN BRYJA
PETER KOLLÁRIK**

Budova zdravotného strediska

toho má byť v škole zavedené olejové ústredné kúrenie, opravená telocvičňa a pod. Spolu s opravou strechy chcú Fridmančania získať dodatočné priestory pre potreby školy. Mali by to byť triedy pre najmenších žiakov (0., 1., 2. trieda), ktorí majú vyučovanie v priestoroch zdravotného strediska. Na tento cieľ dostali gminnú dotáciu vo výške 300 tisíc zlôtých. Len škoda, že s opravou nezačali na začiatku prázdnin, ako sa pôvodne plánovalo. V budove školy pôsobí filiálka nižnolapšanského gymnázia. V tomto školskom roku boli sice niektoré filiálky zrušené, avšak miestni obyvatelia sa neobávajú, že aj im zrušia gymnázium.

- *Naša filiálka ostane*, - vráví richtár obce Jan Noworolski, - *vedľ Nižných Láp, kde je gymnázium je od nás až 19 kilometrov. Ak by tam mali deti cestovať, rodičia by sa proti tomu sprotivili. Lepšie už by bolo dovážať deti do susedných Krempách, kde je tiež gymnázium. Ostatne aj u nás by sa dalo zriadiť samostatné gymnázium.*

Okrem opravy školy majú Fridmančania aj ďalšie plány, na ktoré by taktiež potrebovali finančnú pomoc z gminného úradu. Je to napr. modernizácia cesty do nového sídliska nazývaného „Bližne“, kde už stojí viacero domov, ale vede tam len poľná cesta. Z gminného rozpočtu majú taktiež prisľubnené prostriedky na generálnu opravu požiarneho automobilu, ktorá by sa mala uskutočniť ešte v tomto roku.

Úspech futbalistov

Fridmančania sú známi v celom okolí aj tým, že radi športujú. Počiatky sústavnej športovej činnosti siahajú do

Fridmanský kostol

Základná škola a lycum vo Fridmane

roku 1949, kedy v miestnej základnej škole vzniklo prvé volejbalové družstvo. V roku 1951 založili v obci Ludový športový zväz (LZS), ktorý nazvali podľa miestneho chotára ZOR. V júli 1996 odovzdali svojim športovcom do užívania nové futbalové ihrisko, ktoré je dnes hľadom najkrajšie v celej lapšanskej gmine. Teraz už niekoľko rokov sa Fridmančania venujú najviac futbalu. Majú vynikajúce mužstvo, na ktoré sú právom hrdí. Dá sa povedať, že je najlepšie v gmine. Dokázali to koncom júla t.r., keď sa na miestnom ihrisku konal futbalový turnaj o Pohár vojta nižnolapšanskej gminy. Zúčastnili sa ho mužstvá Skalky Tribš, ZOR Fridman, Orol Nedeca a Blesk Kacvín. Domáci futbalisti ľahko postúpili do finále, v ktorom vyhrali s Tribšanmi 4:0 a získali cennú trofej, ktorú im odovzdal vojt nižnolapšanskej gminy Antoni Kapołka. V súčasnosti vo Fridmane pôsobia až 4 skupiny futbalistov. Najpočetnejšie, 26-členné mužstvo majú seniori, ktorých vede predseda LZS-u Wiesław Pawlik. 19-člennú skupinu juniorov vede Bronisław Prelich. Obidve mužstvá sa pomerne rýchlo prebojovali do B-skupiny oblastnej ligy, kde patria medzi najlepších. Dúfajme, že sa im v tomto roku podarí postúpiť do A-skupiny. Okrem juniorov a seniorov usilovne cvičia aj dve asi 20-členné skupiny mladších a starších žiakov, ktorých trénuje Eugeniusz Brzyzek. Je to budúcnosť fridmanského futbalu. Pripromeňme, že v minulom roku obsadili druhé miesto na obvodných futbalových majstrovstvách a aj v tomto roku si počínajú veľmi dobre.

Text a foto: JÁN BRYJA

Obnova Fridmančania staré, pamiatkové pivnice?

SPOMIENKY OŽÍVAJÚ

Osud človeka je nevyspitateľný. Riadi nás život od narodenia až po smrť, nie vždy však podľa našich prianí. Mnohí ľudia by určite neraz chceli zmeniť koľaje svojho osudu, keby mali takú možnosť. Naše možnosti sú však v tomto smere veľmi obmedzené, a preto musíme život brať taký, aký je a vedieť sa zmieriť s protivenstvami osudu. Pred pár mesiacmi sme si pripomenuli 55. výročie ukončenia druhej svetovej vojny. Aj keď odvtedy uplynulo už vyše pol storočia, tieto dejinné udalosti ostali natrvalo v pamäti mnohých ľudí, ktorí vojnové útrapy zažili na vlastnej koži. Nie sú to príjemné spomienky, avšak nedá sa na ne zabudnúť, nedá sa vymazať z pamäti ani krivdy, ktoré zakúsili mnohí naši krajania už po skončení vojny. Jedným z priamych účastníkov druhej svetovej vojny je krajan František ŠOLTÝS z Novej Belej, ktorého profil chceme dnes našim čitateľom priblížiť.

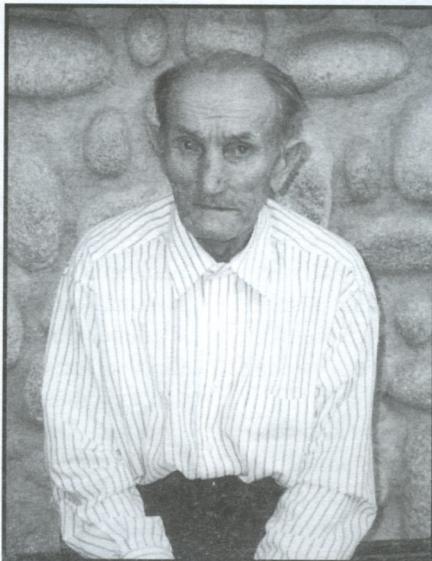
Detstvo na gazdovstve

František Šoltýs sa narodil 28. októbra 1921 v Novej Belej. Jeho rodičia Jakub a Mária gazdovali na nevelkom hospodárstve, na ktorom však bolo dosť práce aj pre Františka s bratom Jozefom. Ako mnohým jeho vrstvníkom, aj Františkovi ubehlo detstvo na pasení kráv, pomáhaní rodičom v poľných práciach a návšteve školy. Štyri roky chodil v rodnej obci do poľskej základnej školy, po absolvovaní ktorej stal doma pracovať na gazdovstve. Pred vojnou to bola ľahšia práca ako dnes, vďaka na Spiši ešte neboli traktory a iné stroje, bez ktorých si dnes rolníci gazdovanie už ani nevedia predstaviť. Všetky práce bolo treba urobiť ručne. Ľudia však mali k svojej pôde a práci na hospodárstve veľmi blízky vzťah, že by ju nevymenili za žiadnu inú. Do ich usporiadanejho života však neraz zasahovali udalosti, ktorým sa chtiac-nechtiac museli podriadiť. Jednou z nich bolo vypuknutie druhej svetovej vojny, kedy mnohí rolníci museli vymeniť kosy a vidly na pušky a narukovať do armády. V roku 1941 prišiel čas aj na Františka Šoltýsa.

V slovenskej armáde

Narukoval do Popradu na trojmesačný vojenský výcvik. Po jeho absolvovaní bol s celým oddielom odvelený na východný front. Po dlhej ceste vlakmi sa dostal do záložnej jednotky v okolí Minska.

- *Bolo to hádam najťažšie obdobie v mojom živote,* - spomína František. - *V Rusku som strávil osemnásť ľažkých mesiacov. Na frontovej líniu si človek nikdy*

František Šoltýs dnes

nemohol byť istý životom. Naštastie, prežil som to obdobie celý a zdravý.

Po 18 mesiacoch Františka prepustili do civilu, lebo doma ostal len otec, ktorý bol v pokročilom veku a už nevladal robiť na hospodárstve. Týmto sa však jeho vojnové útrapy neskončili. V roku 1944 dostal opäť povolávací rozkaz do Popradu, odkiaľ jeho oddiel postupoval spolu s Červenou armádou smerom na Prahu. Po troch mesiacoch ho odvelili na Slovensko - na Žitný ostrov, kde zaškoloval regrútov. Prišiel konečne koniec vojny, čo pre Františka znamenalo definitívny návrat domov.

Povojunové roky

Svoj návrat domov si František predstavoval trošku ináč. Po skončení vojny sa totiž v rodnej obci mnoho zmenilo, najmä však to, že Novú Belú opäť pripojili k Poľskej republike. Preto František musel cestou domov prejsť cez štátu hranicu. Pár týždňov pred odchodom do civilu bol doma na niekolkodňovej dovo-

lenke a už vtedy sa dozvedel, že život v novej vlasti nebude taký ľahký.

- *Prišiel som do Spišskej Starej Vsi, ďalej ma však žandári nechceli pustiť v slovenskej uniforme, aby ma neprepadla banda Ogňa,* - spomína. - *Jeden z nich mi poradil, aby som u známych v Matiašovciach nechal uniformu a obliekol si civilné šaty. Tak som aj urobil.*

V civilnom oblečení prišiel František domov. Dlho sa však zdržať nemohol. Už na druhý deň musel utekať pred bandou Ogňa, a tak sa vrátil na Slovensko. Už pri prechode do civilu mu kamaráti a nadriadení radili, aby ostal bývať na Slovensku. On sa však rozhodol vrátiť do rodnej obce, keďže rodičia boli už starí a nemal kto robiť na hospodárstve.

Manželstvo a rodina

Po ľažkých vojnových, ale aj povojnových rokoch sa život pomaličky dostával do starých koľají. V januári 1951 sa František rozhadol založiť si vlastnú rodinu. Za manželku si vzal Máriu Klukošovskú z Novej Belej. Po svadbe sa spoločne pustili do práce na rodičovskom hospodárstve. Okrem toho František 35 rokov pracoval ako školník v miestnej škole. Postupne na svet prišlo šesť ich detí: synovia Ján, Valent, František, Marek a dcéry Katarína a Helena. Všetky sa už osamostatnili a rozišli po svete. Ján, František a Helena vydostupovali do Ameriky a Marek ostal gazdovať na rodičovskom hospodárstve. Dnes starobu Františkovi spríjemňuje 25 vnukov a 1 pravnuč.

Poznamenajme na záver, že obaja s manželkou sú od začiatku členmi Miestnej skupiny SSP v Novej Belej a vernými čítateľmi Života. Predplácajú ho aj svojím deťom v zámorií. Za odbojársku činnosť Františka 8. mája 1945 v Prahe generál L. Svoboda vyznamenal vojnovým krížom. Okrem toho pri príležitosti polstoročia činnosti nášho Spolku mu predsedníctvo Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov udelilo medailu SNP.

Do ďalších rokov mu želáme veľa zdravia, pohody a pekných, príjemných chvíľ.

Text a foto: JÁN BRYJA

OSUDY JÁNA KUTARŇU

Život je boj.

Ako som už spomína v jednom z mojich príspevkov (Z dejín Fridmana), posledná svetová vojna hlboko zasiahla do života viacerých Fridmančanov, ktorí buďto museli ísť na front alebo sa zúčastnili v odboji, konkrétnie v SNP. K tým, čo vojnové útrapy zažili na vlastnej koži, patrí aj Ján Kutarňa z Fridmana.

Narodil sa v roku 1923 vo Fridmane v mnohodetnej roľníckej rodine Márie (rodenej Mrázovej z Nedece) a Jozefa Kutarňovcov. Rodina neopývala bohatstvom, takže malý Ján aj s ďalšími súrodencami musel od skorej mladosti ťažko pracovať a zarábať na živobytie u majetnejších gázdov. Za svoju robotu dostával, popri strave, len päť vtedajších zlôtých, čo predstavovalo hodnotu asi 5 kilogramov cukru. Situácia sa zlepšila po pripojení Spiša a Oravy k Slovensku v roku 1939. Vtedy sa totiž začala výstavba cesty Fridman - Falštín s predĺžením na Spišskú Starú Ves, čím vznikla nová pracovná príležitosť tak pre dospelých, ako aj pre mládež. Tak teda v r. 1940 sa Ján zamestnal na tejto stavbe. Keďže bol pracovitý, šikovný a mal otvorenú hlavu, preto ho vedúci úseku J. Pilch (z Jablonky) čoskoro vymenoval za predáka. Napriek mlademu veku sa J. Kutarňa v tejto funkcií plne osvedčil. Zarábal na tie časy celkom slušne - 20-25 korún denne, čo predstavovalo hodnotu napr. 0,51 dobrej pálenky, ktorá v tom čase bola drahá, kým iné tovary lacnejšie.

A propos výstavby cesty. Pracovali na nej (od 7. hod. ráno do 16. hod. poludní) nielen muži, ale aj ženy a dievčatá. Do práce chodili pešo, čo neskôr, keď stavba došla k Nedecí-Zámku, predstavovalo vyše 8 km. Je zaujímavé, že stavbou cesty boli v istom zmysle zatažení obyvatelia obce, na ktorej chotári prebiehala výstavba. Totiž každý muž od 18 do 60 rokov musel odpracovať ročne 6 dní zdarma, čiže tzv. šarvark. Okrem toho každé hospodárstvo, závisle od množstva vlastnej pôdy, muselo dať na výstavbu voz so záprahom, ktorého úlohou bol do-

voz materiálu. Napr. na šesfhektárové hospodárstvo pripadalo ročne 6-8 dní práce so záprahom. Prácu na tzv. šarvark sa vymáhalo veľmi dôsledne. Základným náradím na stavbe boli čakan, lopata, kladivo a fúrik. Jediným mechanickým zariadením bol veľký valec na parný pohon. Napriek takýmto primitivejnym metódam práca prebiehala rýchlo a kvalitne.

Vráťme sa však k Jánovi Kutarňovi. 1. októbra 1943 musel náhle zanechať túto na tie časy výhodnú prácu. Dostal totiž povolávací lístok a či chcel alebo nechcel, musel narukovať do slovenskej armády, a to aj napriek tomu, že jeho starší brat už bol na fronte. Narukoval do Levoče, odkiaľ ho ako šikovného mládenca čoskoro vyslali na poddôstojnícku školu do Nitry. Po jej absolvovaní ho odvelili na vojenské sústredenie do Oremazu, odkiaľ celú jednotku vyslali na východný front. Po ceste sa ich transport zastavil v Sanoku, kde sa J. Kutarňa stretol s ďalšími fridmanskými krajanmi, záložníkmi, ktorých povolali do armády na základe mobilizácie. Zoznámil sa tam aj s istým nemeckým vojakom poľského pôvodu zo Sliezska, ktorého nasilu včlenili do wermachtu a poslali na frontu. Spolu si poňažkali na nepriaznivý osud, proti ktorému však nemohli nič urobiť. Zo Sanoka jednotka pokračovala v ceste ďalej na východ (na Ukrajinu) k línii frontu, kde J. Kutarňa strávil niekoľko veľmi ťažkých mesiacov.

Keď vypuklo Slovenské národné povstanie, sa jednotka, v ktorej bol J. Kutarňa, vrátila na Slovensko. Po krátkom oddychu sa podľa posledných pokynov mala náhliať na pomoc SNP. Postupovali urýchlene na západ, len v noci a podľa možnosti lesmi, keďže všetky cesty obsadili nemecké vojská. Po ceste niektorí záložníci opúšťali jednotku a snažili sa dostať domov. Keď sa jednotka priblížila k Prešovu vysvitlo, že ďalšia cesta k povstaleckému územiu je nemožná. Preto sa veliteľ rozhodol jednotku rozpustiť a oznámil vojakom, že odteraz sa každý z nich môže na vlastnú pásť prebíjať budto k partizánom alebo domov. J. Kutarňa mal už dosť bojovania, preto sa s Andrejom Pacigom a ďalšími krajanmi z Fridmana a Krempách rozhodol vrátiť sa domov.

Ján Kutarňa ako voják

Cesta bola zdĺhavá, namáhavá a nebezpečná. Sli samozrejme pešo. Aby sa vyhli nemeckým vojskám, prekrádali sa lesmi, najčastejšie v noci, až sa napokon, otrhaní a hladní, šťastne dostali do rodnych obcí.

Po návrate domov však J. Kutarňovi nebolo súdené zabudnúť hneď na vojnové útrapy. Keďže front ustupoval na západ, nemecké orgány vydali nariadenie, aby obyvatelia Spiša kopali zákopy pre ustupujúce nemecké vojská, ktoré by aspoň nakrátko pomohli zastaviť frontu v tejto oblasti. Chodil teda J. Kutarňa stavať zákopy a opevnenia, najprv v okolí Durštína a neskôr v chotári Novej Belej. A práve tu medzi nemeckými hliadkami dozerajúcimi na práce opäť stretol spomínaného príslušníka wermachtu zo Sliezska, s ktorým sa zoznámil v Sanoku.

Ešte poznamenám, že zákopy veľa nepomohli. Nemecké vojská museli rýchlo ustupovať a najhoršie na to doplatili Vyšné Lapše, keď v dôsledku silnej kanonády vyše polovica obce vydorela.

Po vojne Ján Kutarňa ostal doma a pomáhal na rodičovskom gázdovstve. Neboli to, najmä spočiatku, pokojné časy. Na Spiši šarapatila Kurašová (Ogňova) banda, ktorá popri ďalších Fridmančanoch vyrabovala aj domácnosť Kutarňovcov. Ján sa pred bandou musel neraz skrývať v lesoch. Život sa však pomaly vrátil do normálnych koľají a

130 ROKOV SPOLKU SV. VOJTECHA

Dejiny Spolku sv. Vojtecha sa nerozlučne spájajú s menom jeho zakladateľa, kňaza a rodoľuba Andreja Radlinského (8. júla 1817 v Dolnom Kubíne - 26. 4. 1879 v Kútoch).

Za dátum vzniku SSV sa považuje 14. september 1870, kedy sa konalo prvé valné zhromaždenie, ale myšlienku založenia predstavil A. Radlinský už v r. 1857 v časopise Cyril a Method. Čoskoro zorganizoval aj výbor a podal memorandum - pamätný spis - prímasovi do Ostrihomu. Kedže potvrdenie Spolku nedosiahol, listiny poslal aj do B. Bystrice ďalšiemu veľkému Oravcovi, kanonikovi Tomášovi Červeňovi z Chyžného a tým aj banskobystrickému biskupovi Štefanovi Moysesovi. Žiaľ, muselo prejsť ešte 14 rokov, kým konečne prišlo povolenie na založenie Spolku.

Spolok sa od počiatku boril s mnohými problémami. Dlho nemal vlastnú budovu, musel sa často sťahovať na nové miesto, chýbali peniaze, len pomaly sa rozširovala členská základňa, málo bolo uvedomej slovenskej inteligencie, Spolok musel neustále čeliť prebiehajúcej maďarizácii národa a náporu na jeho zrušenie, ktorý trval v podstate až do konca prvej svetovej vojny. Zásluhu na tom, že Spolok nezanikol, má nielen niekoľko zanietencov, akými boli okrem Radlinského Pavol Novák, Andrej Kubína či Matej Kollár, ale najmä skutočnosť, že si postupne získal dôveru a podporu ľudu a zapustil korene aj v tých najodľahlejších slovenských obciach. Kým napr. po 30 rokoch od svojho vzniku, teda v roku 1900, mal len 9 tisíc členov, už pri konci

1. svetovej vojny ich počet stúpol na okolo 34 tisíc.

Spolok v roku 1901 kúpil dom v Trnave, neskôr rozvinul vydavateľskú činnosť a počas troch rokov vydal vyše 530 tisíc výtlačkov kníh. V období 1. svetovej vojny Spolok zachránil najmä vysľahovalci, americkí Slováci, ktorí robili zbierky, vďaka ktorým mohol SSV postaviť v Trnave tlačiareň.

Po vzniku Československej republiky (1918) sa sice Spolok rozvíjal pomalšie, ale o to pevnejšie vstupoval do povedomia Slovákov. Postupne sa začala rozširovať členská základňa, ktorá už v polovici 30. rokov dosiahla úctyhodný počet - 100 tisíc členov. Spolkové myšlienky padali na úrodnú pôdu aj na severnom Spiši a hornjej Orave. Naši krajania, v tom čase už odlúčení od svojej vlasti, sa ochotne zapísali do SSV a napr. v roku 1938 v 27 spišských a oravských dedinách bolo viac ako 1% všetkých členov Spolku. Miestne odbory SSP pôsobia dodnes aj vo väčšine oravských a spišských obcí.

Spolok sv. Vojtecha medzitým kúpil pri svojom sídle dva susedné domy a fiáliku tlačiarne Leva v Trnave, ba rozhodol sa postaviť novú modernú tlačiareň, v čom zase pomohli rodáci zo zámoria. Spolok vydával mnohé noviny a časopisy, o.i. Katolícke noviny, Duchovný pastier, Plameň, Kultúra, Katolícke kázne a pod. a množstvo knižných titulov. Jeho cieľom bolo dávať ľuďom dobré knihy a aj tak šíriť vzdelenosť, mravnosť a náboženské a národné uvedomenie. Zvlášť veľkú úlohu v tom zohrali katolícke kaledáre s poučným a zábavným čítaním,

Zakladateľ SSV Andrej Radlinský

ako napr. Pútnik svätovojtešský, ako aj podielové knihy, ktoré dostávali všetci členovia SSV. Pre školy Spolok vydával katechizmy, slabikáre a iné učebnice a pomôcky, ktoré pôsobili nielen výchovne, ale i národne, najmä v čase národnostného útlaku po zatvorení Matice slovenskej. Veľkú úlohu zohrali aj modlitebné knihy a spevničky, ako napr. Jednotný katolícky spevnič či Nábožné výlevy, ktoré mnohí naši krajania prechovávajú dodnes.

Poznamenajme, že po zatvorení Matice slovenskej (1875) ostal Spolok na dlhé roky jedinou ustanovizňou svojho druhu na Slovensku, ktorá zohrala podstatnú úlohu pre zachovanie slovenského národného povedomia a kultúrnej identity.

Blahoželáme Spolku sv. Vojtecha k jeho významnému jubileu a do ďalších rokov prajeme mnoho úspechov. (pk)

tateľom a propagátorom Života. Napriek vysokému veku sa nadalej živo zaujíma o krajanské otázky. Dnes už obom manželom, Jánovi i Márii, združenie neslúži tak ako kedysi. Onedlho oslávia vzácné jubileum - zlatú svadbu, čiže 50 rokov spoločného života, k čomu im všetci v mene Miestnej skupiny Spolku Slovákov vo Fridmane srdečne blahoželáme a do ďalších rokov prajeme predovšetkým veľa zdravia a milých, slnečných a pokojných chvíľ.

JÁN BRINČKA

OSUDY JÁNA...

DOKONČENIE ZO STR. 7

tak sa Ján v roku 1950 oženil s Máriou Markovičovou. Postupne sa osamostatnili a vychovali tri deti - dvoch synov a dcéru. Osud však neboli k nim láskavý. Keď v roku 1957 vypukol vo Fridmane veľký požiar, počas ktorého vyhorelo 21 hospodárstiev, postihol aj Kutarňovcov, ktorým zhorel dom a hospodárske budovy. Pre silný vietor sa požiar veľmi rýchlo rozširoval. Hoci ho prišlo hasiť

až 36 požiarnych zborov z celého okolia, v tom aj z Nového Targu, Spišskej Staré Vsi, Spišskej Belej a Kežmarku, len s námahou sa požiar podarilo lokalizovať. Kutarňovcom sa okrem živého inventára nepodarilo nič zachrániť. Museli opäť začínať takmer od základov. Neskôr ich postihlo ďalšie nešťastie. Za dodnes nevyjasnených okolností im tragicky zahynul syn Andrej, ktorý slúžil v parašutistickej jednotke v Krakove.

Poznamenajme na záver, že Ján Kutarňa je takmer od začiatku aktívnym členom nášho Spolku a dlhoročným či-

Obchodík Lopatovcov v Nedeci

M. Lopatová má čo ponúkať

PODNIKAVOSŤ SA VYPLÁCA

Roľníctvo v horách nebolo nikdy príliš výnosným spôsobom hospodárenia. Ani dnes, aj keď časy sa menia, nie je tomu ináč. Zdá sa dokonca, že tažká práca na poli je ešte menej rentabilná ako pred rokmi. Mnohí rolníci však inú možnosť nemajú, a keby aj mali, ich vzťah k pôde a tejto práci je taký silný, že nič iné by ani robit nechceli. Ináč zmyšľajú už ich deti, ktoré väčšinou nevidia svoju budúcnosť na dedine. Preto mnohí mladí ľudia odchádzajú z rodných obcí do miest, alebo hľadajú doma iný spôsob obživy ako gázdovanie.

Obchod s liečivými rastlinami

Na dedinách z roka na rok pribúda mnoho rôznych malých výrobných podnikov, autoopravovní, kaviarní, reštaurácií či obchodíkov. Mnohí ľudia vidia svoju šancu v rozvoji turistiky. Miesto hospodárskych budov stavajú penzióny, ubytovne a motely. Môžeme sa s nimi stretnúť už takmer v každej dedine na Spiši. Aj vo Vyšných Lapšoch je vo výstavbe neveľký hotel. Dnešná Nedeca, položená v tesnej blízkosti vodnej priehradky, svojím vzhľadom priporúca skôr menšie mestečko ako dedinu. Ubytovne a penzióny tu môžeme vidieť skoro na každom kroku. Podob-

ne je aj s reštauráciami a rôznymi obchodmi. Jeden z nich upútal moju pozornosť počas poslednej návštavy tejto obce. Je to neveľký obchodík v strede dediny. Jeho majiteľmi sú Jozef a Mária Lopatovci, ktorí v ňom predávajú hlavne liečivé bylinky, bylinné čaje, lieky a iné prostriedky vyrobené na rastlinnej báze. Vždy som si myslal, že takýto obchod na dedine nie je potrebný, ved tu si každý môže sám zbierať a sušiť liečivé rastliny. Nedečania ma však presvedčili o opaku. Nový obchodík si veľmi chvália. Ako vravia, liečivé rastliny sú také lacné, že nemá význam máriť čas na ich hladanie. Navyše v obchodíku im Mária Lopatová poslúži aj odbornou radou, na čo sa najlepšie hodia jednotlivé rastliny a ako ich užívať. Okrem toho, Nedecu navštevuje mnoho turistov, ktorí majú záujem o liečivé rastliny a vyhľadávajú takéto obchody. Jozef Lopata má v Nedeci aj súkromné sklenárstvo, takže obchodík s bylinkami vedie jeho manželka Mária, ktorá má k tomu aj potrebné kvalifikácie.

- K otvoreniu takého obchodíka sme dospeli na základe prieskumu dopytu, - hovorí Mária. - Obchodov s potravinami a priemyselným tovarom je v okolí niekoľko, takže sme nikomu nechceli robiť konkurenciu. Napokon takýto bylinný obchodík je v obci potrebný, aj keď to nie je najvýnosnejšie podnikanie. Určite by sme viacej zarobili, keby sme otvorili piváreň alebo nejakú krčmu,

lenže by to boli neraz peniaze zarené na ľudskej krvide a to nechceme. Som rada, že robíme niečo užitočné a pomáhame ľuďom. Dnes sa mnohí ľudia liečia radšej rastlinnými ako chemickými prostriedkami. Ved aj keď rastlinné lieky pôsobia pomalšie ako chemické prípravky, nemajú žiadne vedľajšie účinky.

O ziskoch zatiaľ manželia Lopatovci nemôžu vela povedať, ved obchodík je otvorený len niekoľko mesiacov, takže do podnikania ešte doplácajú. Ako nám však povedali, pustiť sa do čohokoľvek nie je vôbec jednoduché. Nestačí mať len dobrý nápad, na začiatok je potrebná aj hotovosť, aspoň 40 - 50 tisíc zlých. Po stupne sa zainvestované peniaze určite

J. Lopata v sklenárskej dielni

STAROSTI A RADOSTI...

O tom, že Zubrice sú dve - Dolná a Horná, už asi nikomu nemusíme pripomínať. K rozdeleniu obce Zubrica (1567), ktorá kedysi patrila pod správu Oravského zámku, na Dolnú a Hornú došlo v roku 1614. Kým dnešná Horná Zubrica patrí svojou rozlohou k najväčším obciam nielen na Orave, Dolná Zubrica je oveľa menšia. Má asi 350 čísel a žije v nej približne 1300 obyvateľov. Ako všetky oravské dediny, ani Dolná Zubrica nezaostáva za pokrokom a modernizáciou, ktoré so sebou nesie súčasná doba. Najlepším príkladom je nová murovaná zástavba, ktorá vytriedala staré, drevené chalúpky, kvalitná asfaltová cesta, nová požiarna zbrojnica, moderná čistička odpadových vôd, vynovená základná škola a kultúrny dom, štyri obchody so zmiešaným tovarom, niekolko pív, parkovisko pri kostole a pod. Veľkú slávu obce šírila kedysi dychovka, ktorú dlhé roky viedol krajan Ján Soľava. Pôsobí tu aktívny urbársky spolok, no a žijú tu srdeční a žičliví ľudia. O živote v obci mi porozprávali: ríchtár Albín Pacholský a predsedá MS SSP Róbert Kulaviak.

Vodovod, kanalizácia a čistička

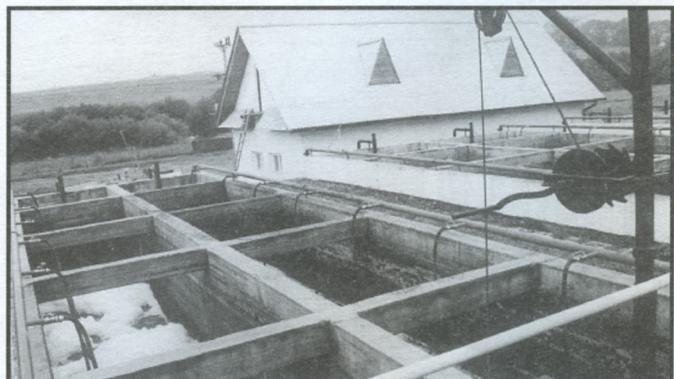
- Do výstavby obecného vodovodu a kanalizácie, - hovorí A. Pacholský, - sa občania pustili na začiatku roka 1996. Pred začatím prác boli vyhotovené výškové mapy a uskutočnil sa prieskum vodných prameňov pri Babej hore, odkiaľ sa čerpá voda zo 7 hlbinných studní. Pôvodne sme dokonca mysleli aj na plynofikáciu obce, ale nakoniec z toho zišlo, keďže sa to spájalo s príliš vysokými nákladmi.

Najskôr začali s výstavbou veľkej nádrže pre vodovod. Značné finančné prostriedky z obecných zdrojov, ale hlavne od jablonskej gminy, pohltila výstavba takého prepotrebného ekologického zariadenia, akým je biologická čistička odpadových vôd, ktorú slávnostne odovzdali do užívania v novembri 1999. Na čističku, ktorej súčasný výkon je $190 \text{ m}^3/24 \text{ hod}$. (možno ho zvýšiť až na $400 \text{ m}^3/24 \text{ hod}$) je napojená kanalizácia Dolnej i Hornej Zubricie.

Starý pivovar

Dnes málokto vie, že obec mala svoj pivovar. Bol zložený z komplexu 4-5 budov a spravoval ho správca z Oravského zámku Jozef Zaitz, ktorý túto výsadu dostal za dobrú službu v uhorskej armáde. Ani najstarší pamätníci si však už nepamätajú, či sa tu pivo varilo alebo len prelievalo. Pivovar patril vtedy urbáru, ktorý z neho čerpal zisk. Postupne začal objekt pustnúť, až z neho zostala len jedna budova, ktorá slúžila rôznym účelom.

Čistička odpadových vôd v Dolnej Zubrici

Jeden z nedeckých penziónov

vrátia. Ako sme už spomenuli, Jozef sa zaoberá sklenárstvom, čo je zatiaľ základom rodinného rozpočtu.

- Dnes si človek musí sám hľadať nejaké možnosti zamestnania, - vraví Jozef. - Ani sklenárstvo nie je príliš výnosné. Záleží na tom aký je rok, raz je roboty viac, inokedy menej. Ale vyžiť sa vždy dá. Vyžiť sa sice dá aj z gazdovania, ale treba to robiť rozumne, a špecializovať sa napr. na chov kráv a produkciu mlieka.

Smer - turistika

Ďalší nedecký podnikateľ Emil Milaniak má na rolníctvo svoj názor.

- Myslím si, že dnes poľnohospodárstvo nemá perspektívny. Ak človek chce niečo mať, musí ináč zmyšľať. Väčšinou bolo gazdovanie spôsobom na život, ktoré dnes mladí ľudia už neschvalujú a hladajú si iné zamestnanie. Preto mnoho z nich odchádza za prácou do zahraničia. Tu, v okolí, je ľahko o robota. Kedysi mnohí ľudia boli zamestnaní pri stavbe tunajšej priehrady, ale po jej ukončení opäť nemajú prácu. Aj mnohí drobní rolníci sú doma len počas senokosov a žatvy, hned potom odchádzajú za prácou.

Emil strávil istý čas v Kanade, kde si mohol zadovážiť prostriedky na začatie podnikania. Dnes je majiteľom jedného z najznámejších diskotékových podnikov na Spiši - Happy Cooku v Nedeci. Okrem toho prevádzkuje kaviareň v miestnom gminnom kultúrnom stredisku, ba zaoberá sa aj kultúrnou činnosťou v širokom okolí. Snaží sa robiť niečo pre mládež, usporadúva nielen diskotéky, ale aj koncerty a pod.

- Zisk vôbec nie je veľký, - hovorí Emil, - mám totiž vela výdavkov. Treba platiť podnájom, dane, dopravu, dovoz tovaru, atď. Cez leto, keď je tu vela turistov, dá sa ešte zarobiť, ale mimo sezóny je niekedy ľahko zviazať koniec s koncom. Naštastie sa v našom regióne značne oživila turistika. Veľkú zásluhu na tom má náš vojt Antoni Kapočka, ktorý sa stará o všeestranný rozvoj našej gminy. Takýchto ľudí by malo byť viac. Ved rozvoj turistiky dáva nové pracovné príležitosti pre každého, kto má dobré nápady a chuť do práce.

Emil Milaniak by sa chcel v budúcnosti vo väčšej mieru venovať rozvoju turistiky. Uvažuje o otvorení nejakého penziónu alebo cestovnej kancelárie. Verí, že to bude rentabilný podnik. Som presvedčený, že podobne zmýšľajú aj iní mladí ľudia.

Text a foto: JÁN BRYJA

V strede obce

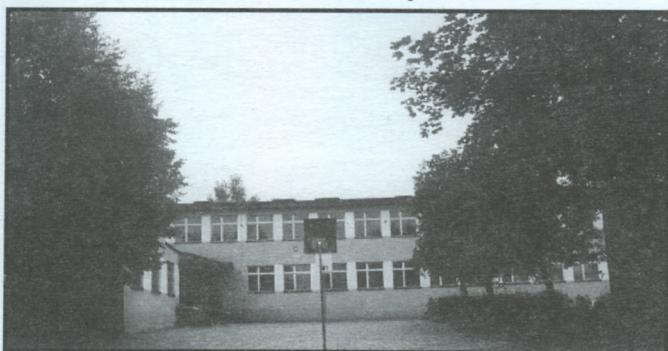
Zubrnický richtár A. Pacholský

Do 2. svetovej vojny tu bola pekáreň, ktorá zásobovala obe Zubrice. Keď v Hornej Zubrici postavili novú pekáreň, chlieb do obce privážali z Jablonky. Koncom 50. rokov bola v budove pivovaru dokonca škola, kde začínala učiť aj krajančica Angela Kulaviaková. Neskôr v jednej miestnosti zriadili kaviareň, potom sa tu vyučovalo náboženstvo a v 70. rokoch budovu prebilibi na kaplnku. K priečeliu pristavili striešku, zriadili oltár a pred budovou postavili lavičky. Keď v 90. rokoch v obci vybudovali nový kostol Panny Márie, kaplnka prestala slúžiť svojmu účelu. Z budovy sa teda stal sklad a od r. 1997 ju od roľníckeho krúžku prenajíma Vladislav Pavlák pre potreby svojej firmy Gaspol, ktorá zásobuje Oravcov plynovými bombami.

Slovenčina

Kde sú tie roky, keď miestnu školu každoročne opúšťali desiatky absolventov slovenčiny. Z Matice slovenskej škola dosťávala časopisy, filmy, platne, čo samozrejme využívali pri vyučovaní slovenského jazyka. Žiaci sa zapájali do recitačných a výtvarných súťaží Života, nacvičovali divadlo, chodili na reprezentačné tábory a výlety na Slovensko. S odchodom dlhoročnej slovenčinárky A. Kulaviakové do dôchodku (1985) sa slovenčina začala postupne zo školy vytrácať, až úplne zmizla. To, čo A. Kulaviaková s takým presvedčením a zapálením celé roky vkladala do detských hlávok, by sa teda teraz malo zužitkovať. Žiaľ, nie je to tak. Hoci sa miestni krajania už viackrát snažili obnoviť vyučovanie slovenčiny, zatiaľ sa to nepodarilo. Majú pritom dobré podmienky. Miestna základná škola (č. 4), bola totiž pred niekoľkými rokmi dôkladne renovovaná. Opravili všetky školské zariadenia, vymenili strechu a celú budovu vymalovali. Od jesene minulého roka tu dokonca pôsobí detský

Základná škola v Dolnej Zubrici...

folkloróny súbor Halniok, v ktorom hrajú a tancujú žiaci z oboch Zubríc. Vedie ho nadaný hudobník a organista v jablonskom kostole Adam Sołava. Bolo by už načas, aby sa výbor MS seriúzne venoval obnovi výučby slovenčiny v miestnej škole a tak nadviazať na minulé úspechy.

Krajanská činnosť

Podľa zastúpenia krajanov v obecných funkciách, by Miestna skupina SSP v Dolnej Zubrici mala fungovať príkladne. Richtár - krajan, predseda urbára a požiarneho zboru Ján Kováčik - krajan, jeho tajomník Vendelín Bosák - krajan. Lepšie snáď už ani nemôže byť. Ako však ich činnosť vyzerá v každodennej živote?

- Donedávna sme nemali vyhovujúcu miestnosť, - hovorí R. Kulaviak, - kde by sme sa schádzali, takže sme chodili k bývalému predsedovi MS SSP Vendelínovi Vengrínovi, kde bola aj krajanská klubovňa. Keďže postupne táto miestnosť prestala našim potrebám vyhovovať, snažili sme sa získať starú hasičskú zbrojnici, ale požiarinci ju prenajali pohrebnému ústavu. Situácia sa zlepšila až po dokončení novej zbrojnice, kde sa nám nakoniec podarilo prestaňovať klubovňu, aj knižnicu so slovenskými knihami.

Hoci sa zdá, že krajanská činnosť sa dnes opäť začína oživovať, zostáva hlavný problém, ktorým je získanie detí na vyučovanie slovenčiny. Krajania však veria, že tieto ich ťažkosti sú len prechodné a mnoho problémov sa podarí vyriešiť už po najbližšom zasadaní OV SSP na Orave a po XI. zjazde nášho Spolku. Držíme im palce.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

... a Obecný kultúrny dom

Mládežnícka skupina z Vyšných Láps

POŽIARNICKÉ PRETEKY VO FRIDMANE

Hádam nikomu netreba pripomínať význam požiarnejch zborov na našich dedinách. Každý si uvedomuje, že od ich pripravenosti, pohotovosti a rýchlosťi v akcii neraz závisí záchrana majetku, ba aj ľudských životov. Preto požiarinci musia byť dobre zorganizovaní a vždy pripravení zakročiť. V súvislosti s tým sa požiarne zbyty pravidelne stretávajú na rôznych cvičeniach a pretekoch.

Na ihrisku

V nedeľu 13. augusta sa na športovom ihrisku vo Fridmane uskutočnili gminné požiarne preteky. Ich cieľom bolo preveriť bojaschopnosť a pripravenosť hasičských zborov. Preteky okrem stoviek divákov sledovali aj hostia z Oblastného vedenia požiarnejch zborov v Novom Targu, vojtni nižnolapšanskej gminy Antoni Kapoľka, predsedu gminnej rady Franciszek Payerchin a ďalší. Kedže to boli gminné preteky, zúčastnili sa ich hasičské zbyty zo všetkých obcí tejto gminy - z Fridmana, Falštína, Lapšanky, Nedece, Nedece-Zámku, Nižných a Vyšných Láps, Kacvín a Tribša. Spolu s nimi sa do súťaže zapojila aj mládežnícka požiarňa skupina z Vyšných Láps. Súťažilo sa v dvoch disciplínach, ktoré boli bodované. Porota tentokrát upu-

V sút'aži sa ráta rýchlosť...

Nástup požiarnych zborov pred začatím pretekov

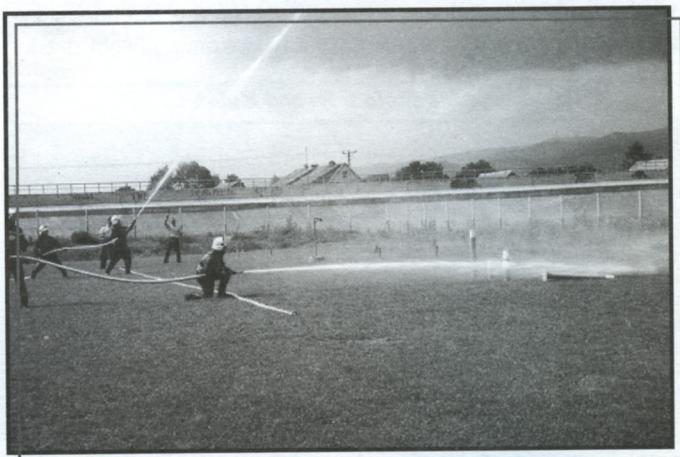
stila od bodovania základného výcviku. Súťaž začala štafeta. Nemala ľahkú úlohu, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdieľať. Požiarinci museli prebehnuť dlhú trať dookoła ihriska s rôznymi prekážkami. Napr. počas behu bolo treba čo najskôr pospájať požiarne hadice, prebehnuť s nimi po úzkej lavičke alebo preskočiť takmer dvojmetrový plot a pod. Ani ďalšia bojová úloha nebola ľahká. Hasiči museli čo najrýchlejšie zapnúť svoje motorové striekačky, rozvinúť a pospájať hadice a potom na konci dráhy silným prúdom vody zasiahnuť nevelký terč a prevrátiť štyri drevené stĺpy rôznej výšky. Po pretekoch všetky zbyty netrpezlivovo čakali na výsledky. Zásada hodnotenia bola jednoduchá - čím menej trestných bodov, tým vyššie miesto v súťaži.

Výsledky a vyznamenania

Vyhľásenie výsledkov sprevádzali veľké ovácie domáceho publiku. Ako by aj nie, keď najlepšou tohtoročnou požiarnejou skupinou nižnolapšanskej gminy sa stali Fridmančania, ktorí získali 114 bodov. Len o príslovečný chlp zaostali za nimi kacvínski požiarinci, ktorí získali 114, 8 boda. Tretie miesto vybojovali hasiči z Nedece-Zámku so 131 bodmi. Výborne si počínať aj mládežnícka skupina z Vyšných Láps, ktorá sice v súťaži nebola klasifikovaná, ale podľa počtu bodov by obsadila štvrté miesto.

Nasledovalo odovzdanie diplomov a víťazného pohára, ktorý Fridmančania prevzali z rúk vojta A. Kapoľku. Okrem toho pred-

... a presnosť

sedá Gminného zväzu požiarnej zborov Antoni Bogdał vyznamenal zlatou medailou Za zásluhy pre požiarneho vojta lapšanskej gminy A. Kapoľku a Krzysztofa Staneka z Nižných Lápš, ktorí navyše dostal aj odznak Vzorný hasič. Na záver predsedu GZPZ A. Bogdała zhodnotil súťaž a spolu s vojtom A. Kapoľkom podčakovali požiarnikom za ich obetavú činnosť a bojovú pripravenosť. Všetci diváci sa rozchádzali domov spokojní s priebehom pretekov. Najspokojenejší však boli domáci, ktorí už viackrát dokázali svoje prvenstvo v gmine.

Text a foto: JÁN BRYJA

Vojt a A. Kapoľka odovzdáva pohár víťazom

KRÁTKO ZO SPIŠA

V noci z 25. na 26. augusta sa neznámi pachátielia vlámali do potravinárskeho obchodu v Krempachoch, z ktorého vyniesli tovar v hodnote 4 tisíc zlých.

* * *

Koncom augusta t.r. sa v školskom kuratóriu v Krakove konalo stretnutie, ktorého sa zúčastnil vojt Bukowiny Tatralašskiej Józef Milan Modla. Na stretnutí bolo definitívne rozhodnuté, že žiaci z Jurgova a Čiernej Hory budú navštěvoval gymnázium v Bialke Tatralašskiej. Kuratórium totiž nedovolilo utvoriť odbôčky gymnázia v týchto dedinách. Jurgovskí gymnaziisti, ktorí sa učili slovenský jazyk (2 hod. týždenne), môžu pokračovať v jeho výučbe v miestnej škole pred začatím vyučovania v gymnáziu (na prvej hodine). Potom ich školský autobus prepravuje do Bialky.

* * *

Koncom júla t.r. sa v Novej Belej konal futbalový turnaj juniorov o Pohár vojta gminy Nový Targ. Zúčastnili sa ho juniorské futbalové družstvá z Klikuszowej, Ostrovska, Łopusznej a Novej Belej. Cennú trofej si nakoniec odnesli domáci futbalisti, ktorí vo finále vyhrali s jedenástkovou z Klikuszowej 2:0. Pekným pohárom bol odmenený aj najlepší strelec turnaja - A. Kaczor z Novej Belej, kym družstvá obdržali po dve futbalové lopty značky Puma. Poháre a ceny uhradil Gminný úrad v Novom Targu.

* * *

20. augusta t.r. sa v malebnej scénérii Neddeckého zámku konal 5. ročník tzv. Spišskej vatry. Podujatie sa začalo o 11. hodine sv. omšou v miestnom kostole a pokračovalo v susedstve zámku

zapálením vatry a vystúpeniami folklórnych súborov zo Spiša a Oravy. Ako sa dalo čakať, na podujatie opäť neboli pozvané krajanské súbory.

* * *

Veľkú nespokojnosť na Spiši a Orave vyvolalo zavedenie trojpercentnej dane z pridanéj hodnoty pre rolníkov. Podľa všeobecnej mienky tento krok ešte viac ochudobní vidiek a prispeje k nerentabilnosti rolníckych gazdovstiev.

* * *

10. augusta t.r. sedemčlenná skupina mladých turistov z Krakova prepadla a zbila v Nedeci dvoch miestnych mládencov. Jeden z nich bol zranený nožom a musel byť prevezený do nemocnice. Agresívnych Krakovčanov vo veku 18 až 21 rokov čoskoro zadržala novotarská polícia.

* * *

27. augusta sa v rámci XXIV. trhu ľudového umenia v Krakove konala prezentácia novotarského okresu. Jej súčasťou boli o.i. vystúpenia folklórnych súborov: Pieniny z Krościenka, Mali Śwarni z Nového Targu, Rombař z Chyžného a Czardasz z Nedeca. Nechýbala ani ochutnávka regionálnych jedál, ukážky ľudovej tvorby z novotarskej oblasti a ďalšie zaujímavé súťaže.

* * *

Koncom augusta t.r. ukončili Belania maľovanie interiéru svojho kostola sv. Kataríny, ktoré stalo okolo 80 tisíc zlých (v júlovom čísle sme omylom uviedli, že bude stáť 15 tisíc). Okrem toho zaviedli v kostole nové ozvučenie v hodnote 7 tisíc zl. a dali oprá-

viť zastavenia Krížovej cesty, ktoré bude stáť ďalších 10 tisíc zlých. Teraz sa chcú farníci pustiť do maľovania vonkajších stien kostola.

* * *

3. septembra t.r. sa v Nedeci konali obecné dožinky. Táto ľudová slávnosť, ktorá je akoby podčakaním za úrodný rok, sa začala slávnostným sprievodom z miestneho kostola do kaplnky sv. Rozálie, kde sa konala sv. omša. Na čele sprievodu išla mládež v ľudových krojoch, ktorá niesla dožinkový veniec a starosta v spríevode žien so soľou a chlebom, ktorým sa potom účastníci dožiniek delili.

* * *

Po dažďovom júli bol august na Spiši vynimočne teply. V polovici mesiaca teploty dosahovali vyše 35 stupňov C. Využili to na kúpanie fridmanské deti, ktoré za tým účelom zahatali miestny potok tečúci cez obec (na snímke).

Text a foto: JÁN BRYJA

Predsed a SSP J. Čongva otvára výstavu

Umelci J. Konstantinovski Puntos a R. Jančovič v rozhovore

VÝSTAVA SÚČASNEJ GRAFIKY

6. septembra 2000 bola v Galérii slovenského umenia v sídle nášho Spolku v Krakove otvorená už štvrtá výstava výtvarných umelcov, zorganizovaná v rámci programu Medzinárodného trienále grafiky - Krakov 2000.

Súčasť vernisáže tvorili práce dvoch známych výtvarných umelcov - grafikov, Slováka Roberta JANČOVIČA a Maďárčika Janiho KONSTANTINOVSKÉHO PUNTOSA.

Doc. Robert Jančovič (nar. 1958 v Šali) je absolventom Školy umeleckého priemyslu a Akadémie výtvarných umení v Bratislave, kde študoval na oddelení ilustrácie u prof. Albína Brunovského. Venuje sa hlavne umeleckej grafike, kresbe a ilustračnej tvorbe. Titul docenta získal v roku 1994 a od roku 1997 pracuje ako vedúci Katedry grafiky na Akadémii výtvarných umení v Bratislave. Jeho tvorba je známa nielen na Slovensku, ale aj vo svete. Vystavoval o.i. v USA, Kanade, Japonsku, Francúzsku, Švajčiarsku, Holandsku, Španielsku, Rakúsku, Česku, Maďarsku, Poľsku, Nemecku, Slovinsku, Belgicku, Bulharsku a samozrejme viackrát na Slovensku. V roku 1984 získal prvú cenu (cena Matice slovenskej) za najkrajšiu knižku roka. Po nej nasledovali ďalšie ceny, diplomy a uznania - doma i v zahraničí.

Jani Konstantinovski Puntos (nar. 1961 vo Wałbrzychu) študoval na oddeleniach grafiki a scénografie Akadémie výtvarných umení (ASP) v Krakove. Venuje sa kresbe, grafike, malbe, scé-

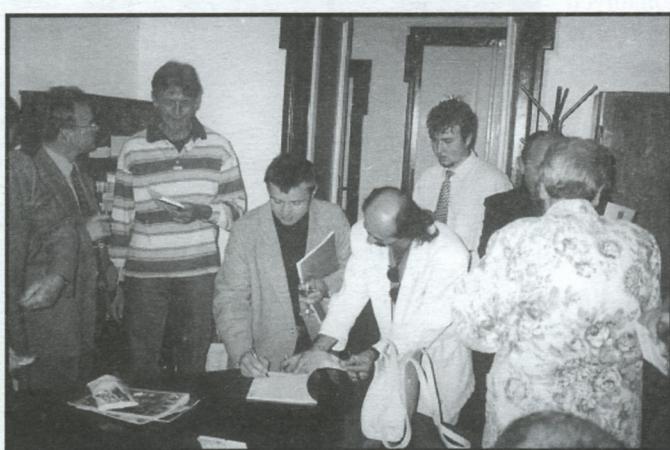
nografii a multimédiám. Vystavoval na celom svete, o.i. v USA, Kanade, Japonsku, Francúzsku, Anglicku, Švédsku, Nemecku, Egypťe, Maďarsku, Poľsku, Slovensku, Chorvátsku a samozrejme v Macedónsku.

Aj keď vystavované práce tvorili len nepatrny zlomok z tvorby spomínaných umelcov, na ich základe si návštěvníci našej galérie mohli vytvoriť dobrý obraz súčasnej modernej grafiky. Preto sa výstava, ktorú usporiadal Slovenský Inštitút vo Varšave a Spolok Slovákov v Poľsku v spolupráci s vedením Medzinárodného trienále grafiky - Krakov 2000, tešila veľkému záujmu divákov. Výstavu slávnostne otvoril predsed a Spolku Slovákov v Poľsku prof. Jozef Čongva, ktorý prítomných stručne oboznámił s tvorbou spomínaných grafikov. Otvorenia sa ďalej zúčastnili: veľvyslanec Macedónskej republiky v Poľsku Georgi Misajlovski, predseda výboru Medzinárodného trienále grafiky Witold Skulicz, zástupca Slovenského inštitútu vo Varšave Ján Bošnovič, tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternog, asistentka Inštitútu novinárstva a spoločenskej komunikácie Jagellovskej univerzity v Krakove Beáta Klimkiewiczová, predseda MS SSP v Krakove Jerzy M. Bożyk a ďalší milovníci umenia. Vernisáž zavŕšil koktail, na ktorom si účastníci mohli podesedovať o peknej expozícii. K dobrej nálade prítomných prispel hrou na klavíri Jerzy M. Bożyk.

Výstava trvala do 6. októbra 2000. Dúfajme, že čoskoro sa v našej galérii budeme môcť oboznámiť s tvorbou ďalších vynikajúcich umelcov.

PETER KOLLÁRIK

R. Jančovič podpisuje katalógy návštěvníkom

Vernisáže sa zúčastnili desiatky divákov

Riaditeľ Neddeckého zámku
J. Baranowski (sprava) otvára vystúpenie

Spievajú dievčatá z folklórneho súboru Vagonár z Popradu

ZAMAGURSKÉ FOLKLÓRNE SLÁVNOSTI

Červený Kláštor a okolité obce sú už skoro štvrté storočia dejiskom pekného kultúrneho podujatia - Zamagurských folklórnych slávností (ZFS). Tohoročný, už XXIV. ročník slávností, ktorých hlavným cieľom je zachovávanie kultúrneho dedičstva predkov, sa uskutočnil v dňoch od 25. do 27. augusta t.r. Podujatie nadväzovalo na predošlé ročníky, avšak na rozdiel od nich po prvý raz prekročilo štátne hranice a zavítalo i na severný Spiš, najmä vďaka kontaktom a spolupráci nášho Spolku s organizátormi ZFS. V súvislosti s tým už v prvý deň ZMF sme na Neddeckom zámku mohli obdivovať znamenitý folklórny súbor Vagonár z Popradu, ktorý v malebnej prizámockej scenérii predviedol pestrú paletu piesní a tancov zo Spiša, Liptova, Šariša i Zemplína. Medzi divákmami obdivujúcimi vystúpenie boli o.i. vojt nižnolapšanskej gminy A. Kapoľka, predsedu SSP J. Čongva, riaditeľ Podtatranského osvetového strediska v Poprade L. Havlík, Dr. Ján Budziňák, riaditeľ Neddeckého zámku Dr. J. Baranowski, šéfredaktor Života J. Šternog a ďalší. V ten istý deň sa podobné vystúpenia uskutočnili i v zamagurských obciach, v tom aj v Spišskej Staréj Vsi, ktoré boli akoby živou pozvánkou do hlavného dejiska ZFS - Červeného Kláštora.

Na druhý deň sa sa v amfiteátri pod majestátnymi Trojmi korunami začala veľká prehliadka domáceho, slovenského, ale aj svetového folklóru. V niekolkých progra-

mových celkoch sa zástupom divákov predstavilo 24 folklórnych súborov, folklórnych skupín a ľudových hudieb, teda dovedna takmer 900 účinkujúcich. Otváraciemu programu v amfiteátri predchádzal splav desiatich alegorických plátn hraničnou riekou Dunajec, ukončený na prístavisku Pod lipami vystúpením detskej folklórnej skupiny Flisocek z Červeného Kláštora a Lechnice.

Potom sa už cez dva dni ako v kaleidoskope striedali na scéne amfiteátra detské a dospelé súbory a folklórne skupiny zo Zamaguria, ale aj z iných oblastí, medzi iným DFS Goralik a Maguráčik z Kežmarku, Letnička z Popradu, Pieniny zo Spišskej St. Vsi, Jánošček zo Svitu, Flisócek z Č. Kláštora a Lechnice, Štrbianček zo Štrby, súbory Lomničan z V. Lomnice, Magura z Kežmarku, Vagonár z Popradu, Maguranka zo Spišskej St. Vsi, Štrbian zo Štrby, Šarišan z Prešova, Javorina z Torysiek, Jalinka z Olšavice, Goral zo Ždiaru, folklórne skupiny zo Šuňavy, Vernára, Batizoviec atď. Zo zahraničných súborov spomeňme najmä Poloniu z Hannoveru, Szuroki z Berlína, no a nás dychový orchester so skupinou mažoretiek z Podválka, ktorých vystúpenie si získalo veľký obdiv a aplauz. Dúfajme, že v tejto rozšírenej forme budú Zamagurské folklórne slávnosti pokračovať aj v budúcnosti.

J. Š.

Program sa páčil divákom

Vagonár v tanci

LICHEŇ - LEGENDA A HISTÓRIA

Do svojho rodiska prichádzam zriedkavo, ale keď už príde, ponavštevujem všetkých príbuzných. Tentoraz som navštívila Žofiu Vojtasovú, rodenú Tiborovú, sestru môjho nebohého švagra. Keď sme pospomínali začle časy a poinformovali sa o svojich rodinách, Žofka mi porozprávala o pútnickom miestene Licheň a o tom, že robí zbierku na nový chrám v tejto obci. Pri rozlúčke mi darovala útlu knižočku o histórii tohto miesta, ktorú som si so záujmom prečítala.

U nás v Trenčianskych Tepliciach 6 rokov pôsobili poľskí kňazi z mariánskej rehole. Keď organizovali tú do Licheňa, hneď som sa prihlásila, keďže som poznala jeho história. Cestovali sme autobusmi pod vedením pána kaplána Miroslava Šledziánskeho, ktorý nám stručne porozprával o tomto pútnickom mieste. Veľmi ma nadchlo, pútnici tam neustále prichádzali a odchádzali. Je tam prekrásna krížová cesta, vybudovaná z kameňov v tvare veľkého oblúka. Jednou stranou oblúka viedli zastavenia krížovej cesty a druhou stranou sa schádzalo dole, kde boli v stene jednotlivé kaplnky: Boží hrob, nanebovzatie Panny Márie a iné. V areáli Sanktuária sa nachádzalo viac väčších kaplniek. Bola tam zriadená aj hladomorňa pátra Maximiliána Kolbého. Po návrate som urobila preklad histórie Licheňa a odovzdala som ho pánu kaplánovi, aby s ňou pri nasledujúcej púti obšírnejšie oboznámil pútnikov. Zúčastnila som sa aj tejto druhej púte, ktorá trvala 3 dni. Na spiatočnej ceste sme sa zastavili v Čenstochovej a tamojšom kláštore, kde žila blahoslavená Faustyna Kowalska. Teraz už k samotnej histórii.

V dedine Stary Licheň bývali ľudia už v dobe kamennej. V časoch Rímskej ríše viedla tadiaľ Jantárová cesta. Legenda hovorí, že na tamojšom vrchu sa nachádzala pohanská svätyňa, v ktorej uctievali knieža temnôt, nazývaného po slaviansky „Licho“. Od tial názov Licheň. Keď Boh povolal poľský národ k pravej viere, pohanskú svätyňu zbúrali a zo žuly vytiesali kríž, ktorý sa od roku 1151 nachádza na námestí dediny. Počas okupácie Poľska Nemci kríž utopili v jazere, ale po vojne ho ľudia vytiahli z hlbín a postavili na pôvodnom mieste.

V roku 1655 si Licheň nakrátko podmali Švédi. Zničili dva kostoly, zámok a dedinu vyrabovali. Všetkých obyvateľov - od najmladších po najstarších - vyvraždili. Voda v jazere bola vraj červená od krvi. Zachránila sa len hľstka vojakov, ktorí sa ukryli v lese.

20. 10. 1813 Napoleon prehral vojnu. Tomasz Kłosowski, kováč z Izabelina, tak tiež bojoval v tejto vojne. Bol ľažko ranený. Blízky smrti dovliekol sa do krovia a čakal na smrť. Bolo mu ľuto, že musí zomrieť v cudzej zemi -

Lipsku. Vytiahol medailón Panny Márie Čenstochovskej a vrúcne ju prosil o pomoc, o záhrak, lebo len záhrak ho mohol zachrániť. Podľa ľudovej tradície zrazu v žiari zapadajúceho slnka uvidel Pannu Máriu, ako ide cez bojisko v zlatom plášti, na ktorom boli symboly umučenia, a s kráľovskou korunou na hlave. Naklonila sa nad raneným a povedala mu, že sa zachráni a vráti sa do vlasti, ale sa musí postarať o jej obraz. „Dobre sa na mňa pozri, aby som na tom obraze vyzerala tak, ako ma tu vidíš. Ten obraz umiestní vo svojom kraji. Národ môj sa bude pred týmto obrazom modliť a čerpať milosti v najťažších časoch“.

Po tomto videní prišla noc, nejakí ľudia ho tam našli živého. Bolo im ho ľuto a preto ho vzali k sebe a zavolali lekára. Opatrovali ho, kým úplne nevyzdravil. Na jar 1814 sa vrátil domov do Izabelina. Otvoril kováčsku dielňu, zarábal a šetril, aby každý rok mohol obetovať jeden mesiac na pešiu púť do niektorého pútnického miesta, lebo pamätať na príkaz Panny Márie. Vzdával vďakу za život, chodil od kostola ku kostolu, od kláštora ku kláštoru, ale nikde nevidel taký obraz, aký mu zostal vyrytý v duši. 8. septembra 1836 absolvoval pešiu púť do Čenstochovej. Pristúpil k spovedi a sv. prijímaniu a pred obrazom Matky Božej sa žaloval, že nemôže splniť jej želanie, že už roky hľadá taký obraz a nemôže ho nájsť. Keď sa 9. septembra 1836 vydal na spiatočnú cestu a prešiel sotva 9 km, v dedine Lgota s pozoroval, že sa tam zastavili viacerí pútnici vracajúci sa z púte a spoločne sa modlili pri kaplnke zavesenej na strome rastúcom v poli nedaleko cesty. Podišiel ku kaplnke a náhle uvidel tak dlho hľadaný obraz namaľovaný olejovými farbami na smrekovej doske. Obličaj bol majestatný a zároveň plný smútku. Na zlatom plášti boli symboly umučenia: trňová koruna, klince, biče, povrazy, na hlave kráľovská koruna, na prsiach biely orol (štátny znak Poľska) a pod ním nápis: „Kráľovná poľskej koruny udeľ pokoj našim dňom“.

Pobožný kováč sa začal modliť a šepkal: „Najsvätejšia Panna, neodídem z tohto miesta bez Teba, musím Ťa zobrať do môjho kraja“. Od ľudí kopajúcich v susedstve zemiaky sa dozvedel, že majiteľom poľa, na ktorom stojí strom, je nemecký kolonista. Ten, keďže bol protestant, daroval obraz Kłosowskému. Povedal mu tiež, že tento obraz sa tam raz v noci zjavil a on má odvtedy na roli škodu, keďže sa tam zastavujú ľudia idúci na púť do Čenstochovej a chodia kolenačky po jeho poli.

Kłosowski kúpil od istej gázdinej kus ľanového plátna, zabalil do neho obraz a na prsiach ho doniesol do Izabelina. Osem rokov bol obraz v jeho dome vo veľkej úcte. Tradičia hovorí, že

Obraz P. Márie Licheriskej

tvár Madonny bola z času na čas pokrytá kvapkami potu. Ľudia si šuškali, že je to nejaké znamenie, že kováč má iste niečo na svedomí a preto sa obraz Matky Božej u neho zle cíti.

Bol rok 1844, keď kováč ľažko ochorel. Privolaný lekár mu nevedel pomôcť a zdalo sa, že sa už blíži smrť. Zavolali k nemu kňaza a prišli aj susedia. Keď kňaz odišiel, ktorý ho zaopatril sviatosťami, chorý ostal v izbe sám. Vtedy zrazu začul od obrazu hlas: „Tomáš, zanes ma do lesa“. „Najsvätejšia Panna“, odvetil, „akože ťa mám zaniesť, keď som taký chorý, že nevládzem stáť na nohách. Prepáč mi, Panna Mária, ale ja Ťa nezanesiem, lebo nemôžem“. „Budeš zdravý“, počul tajomný hlas a náhle zacítil, akoby cez jeho telo prenikol divný prúd. Pocítil sa zdravý a tak vyskočil z posteľe, obliekol sa a vyšiel na priedomie. Keď to videla jeho žena, urobila veľký krik, na ktorý sa zbehli susedia. Všetci sa čudovali, že ešte pred hodinou takmer konajúci Tomáš je teraz zdravý a veselý. On im však povedal: „Uzdravila ma Najsvätejšia Panna, musím však jej obraz zaniesť do lesa“.

Nasledujúceho dňa sa kováč vybral k stolárovi do Konina a objednal malú kaplnku pre obraz Madonny. O niekoľko dní bola kaplnka hotová. Vložil do nej obraz a s bôalom v srdci ho niesol do gronblinského lesa. Pri lesnej cestičke našiel silnú, niekolkostoročnú borovicu a na nej, vysoko nad zemou, umiestnil kaplnku. Potom každú nedelu, keď šiel do kostola, buď sa z neho vracal, odbočil do húštiny, aby svoje oči potešil pohľadom na obraz. Kováč Tomáš umrel 7. augusta 1848. V roku 1967 mu obyvatelia Izabelina postavili nový náhrobok na svahu lichenského pahorka, na mieste prvého náhrobka, ktorý zničili Nemci počas okupácie Poľska.

MÁRIA CIBRÍNOVÁ-GOMBOŠOVÁ
POKRAČOVANIE NASLEDUJE

KRÁTKO Z ORAVY

V októbri sa 75 rokov dožíva František Šmiech (4. 10.) z Podsrnia a Ján Dedič (29. 10.) z Oravky, 65 rokov Jozef Pavlák (30. 10.) z Dolnej Zubrice, 50 rokov Ján Laciak (6. 10.) z Chyžného, Jozef Paniak (28. 10.) z Jablonky a Jozef Šmiech (25. 10.) z Podsrnia. Všetkým jubilantom srdečne blahoželáme a do ďalších rokov prajeme najmä veľa zdravia a pohody.

5. augusta t.r. sa v Jablonke už po piaty raz uskutočnil piateľský futbalový zápas medzi družstvami Orava Jablonka a futbalistami z Rabčíca. V zápase štastne vyhrali Jablončania (5:4), hoci hostia zo Slovenska viedli už 4:2. Po stretnutí bohatom na góly sa konalo malé pohostenie a piateľská beseda pri vatre.

7. augusta t.r. v Dolnej Zubrici zavesili zvony, ktoré sa nachádzali pred kostolom Pannej Márie, na kostolnú vežu. Zvonenie ovláda osobitné elektronické zariadenie, ktoré nahradilo tradičného zvonára.

Pred budovou detského zdravotného strediska Mountain Haven vo Veľkej Lipnici-Pričarovke stojí zaujímavá starobylá studňa (na snímke) s typickým dreveným žeriajom. Zariadenie, žiaľ, už nefunguje a slúži len ako ozdoba.

8. augusta t.r. sa v Gminnom úrade v Jablonke konala verejná dražba priestorov bývalého kina Orava v Jablonke - premietacia sála (84 m²), pokladňa (8 m²) a čakáreň (18 m²). Vyvolávacia cena 7 zlотовých (za 1m²) bola v priebehu licitácie zvýšená na 17 zł., takže nový majiteľ zaplatí gminnému úradu za mesačný prenájom priestorov 1870 zł.

V Jablonke bol nedávno otvorený nový obchod s priemyselným tovarom Zeltex (na snímke), ktorého majiteľom je Pavol Zbelá z Chyžného. V bohatom sortimente nájdú základníci o.i. vodno-kanalizačné zariadenia, čerpadlá, ventilátory, lustre a iné predmety, potrebné nielen v domácnosti.

Na Orave sa nachádza veľa vzácnych pamiatok, ktoré svedčia o našej minulosti. Veľkú skupinu z nich tvoria kríže, kaplnky a Božie muky. Mnohé sú však zničené, ako napr. kríž z roku 1835 (na snímke), ktorý stojí na cintoríne v Harkabuze. Bolo by načasť túto nezvyklú pamiatku zreštaurovať.

4. septembra t.r. uplynulo päť rokov od otvorenia vynovenej ZŠ č. 2 v Podvlku. Dúfajme, že v tejto škole, ktorá sa nachádza nedaleko kostola sv. Martina, obnovia Podvlnčania vyučovanie slovenského jazyka.

Mnohí obyvatelia a návštěvníci Veľkej Lipnice využívajú blízkosť Oravskej vodnej nádrže (na snímke), na rekreačné lovenie rýb, plávanie, člnkovanie a iné aktívne trávenie svojho voľného času. Vedenie veľkolipnickej gminy plánuje okolie nádrže dobre obhospodáriť, čo by pritiaholo do obce ešte viac turistov.

Pripomíname, že od 1. októbra t.r. až do konca februára 2001 majú všetci vodiči automobilov na poľských cestách povinnosť jazdiť s rozsvietenými svetlami. Za nedodržanie predpisu hrozí pokuta a dva trestné body.

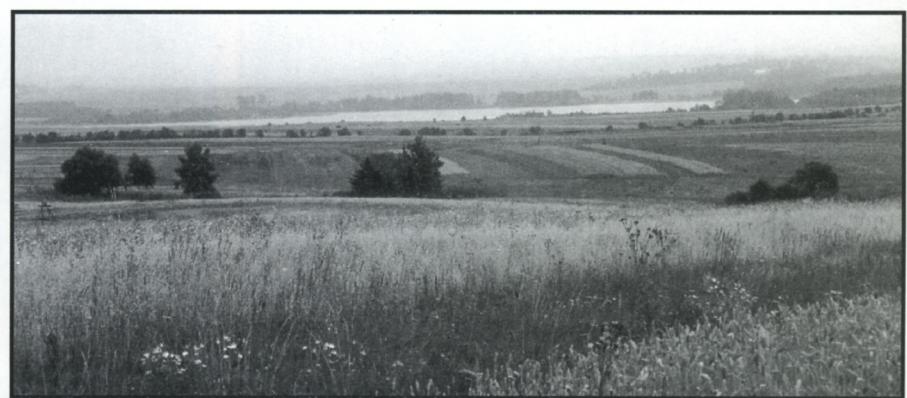

18. októbra t.r. oslavujú 40. výročie svadby krajania Štefánia (rod. Kovalíková) a Michala Sołavovci z Hornej Zubrice. Manželom k ich sviatku srdečne blahoželáme a želáme najmä veľa zdravia a lásky.

Vo Veľkej Lipnici sa na obchode so zmiešaným tovarom nachádza nápis aj v slovenskom jazyku. S nostalgiu však musíme konstatovať, že je asi jediný na Orave.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

J. Čongva otvára prehliadku

Konferencieri pri práci

Pochod dychoviek cez Krempachy

Prehliadky dychových orchestrov, ktoré sa konajú každý rok striedavo na Spiši a Orave, sa medzi krajanmi tešia veľkej obľube. Dejiskom tohtoročnej prehliadky, venovanej už 56. výročiu SNP, boli Krempachy. Hoci príprava takého veľkého podujatia je určite náročná, Krempašania ju zvládli na jednotku. Dokonca aj počasie im žičilo, a tak krásny slnečný deň pritiahol 27. augusta t.r. do Krempáč mnohých divákov zo susedných, ale aj vzďialenejších obcí.

Slávnostrný sprievod

Podujatie sa začalo presne o pol dvanástej slávnostrnou sv. omšou. Bohoslužby v kostole sv. Martina celebroval miestny farár Jacek Wieczorek, ktorý v pôsobivej kázni o.i. pripomienul veriacim o potrebe zachovávania viery, ale aj tradícií svojich predkov, ktorej súčasťou sú aj dychové orchestre. Na záver omše poprial všetkým prítomným príjemný oddych a milé pobavenie počas prehliadky. Hned po bohoslužbách vychádzajúcich Krempašanov a ostatných účastníkov slávnosti zastavili pred kostolom rezké zvuky dychového orchestra z Trstenej, s ktorým miestna dychovka už dlhšie obdobie spolupracuje. Po krátkom koncerte sa na ceste sformoval dlhý sprievod dychoviek a krajanov

XIX. PREHLIADKA KRAJANSKÝCH DYCHOVIEK

na čele s domácim orchestrom, ktorý za stáleho vyhľadávania prepochodoval cez Krempachy k miestnemu futbalovému ihrisku, kde už čakalo slávnostrne vyzdobené pódiu novopostaveného amfiteátra. Pestrý sprievod obdivovali stovky divákov lemuujúcich obe strany cesty.

Dychový maratón

Ešte skôr, než sa nám predstavila prvá krajančia dychovka, na pódiu vystúpila skupina mažoretiek z Handlovej, ktoré v sprievode vlastnej dychovky predviedli veľmi efektný program, odmenený divákmami búrlivým potleskom. Po takomto skvelom úvode nasledovala oficiálna časť slávnosti. Konferenciéri Monika Kovalčíková a Marek Brija v mene hostitelov srdiečne privítali všetkých prítomných, medzi nimi vzácných hostí: II. tajomníka veľvyslanectva SR v Poľsku Milana Novotného, predsedu Spolku Slovákov v Poľsku Jozefa Čongvu, čestného predsedu SSP Jána Molitorisa, podpredsedu ÚV SSP Dominika Surmu, šéfredaktora Života Jána Špernogu, vojta nižnolapšanskej gminy

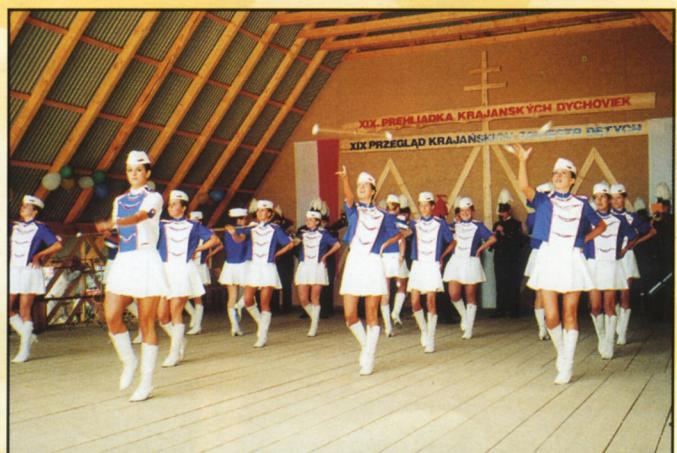
Antoniho Kapoľku, riaditeľku Gminného kultúrneho strediska v Łopusznej Józefu Kuchtovú, predsedov Obvodných výborov SSP na Spiši a Orave Františka Mlynáříka a Genovevú Prilinskú, miestneho richtára Jána Kalatu, riaditeľa gymnázia Jána Szenderewicza a riaditeľku ZŠ Barbaru Paluchovú, farára Jacka Wieczorka, predsedov MS SSP zo Spiša a Oravy a ďalších. Po stručných uvítacích prejavoch prof. J. Čongvu a M. Novotného sa začal prehliadkový koncert dychových orchestrov, ktorý otvorila domáca dychovka z Krempáč. Túto dychovku netreba hľadať nikomu na Spiši predstavovať. Existuje už viac ako 70 rokov a jej dlhorčným kapelníkom je Ján Kalata, pod taktovkou ktorého získala viaceru ocenení. V nedelu sa nám Krempašania predstavili pochodom Slovenské mamičky, pekným valčíkom Návrat z Francie a niekolkými polkami. Ich vystúpenie spestrila pekným spevom Mária Wněková, vedúca súboru Zelený javor.

Rovnako dobre sa prezentovala aj ďalšia dychovka z Nižných Lapš, ktorá patrí medzi najstaršie orchestre na Spiši. Účinkuje už tak-

Koncert obdivovali stovky divákov, spredu čestní hostia

Veľký potlesk zožali mažoretky z Handlovej...

Na scéne domáca dychovka

Vystupuje folklórny súbor Goralík z Kežmarku

mer 90 rokov. Pod vedením kapelníka Štefana Majerčáka nám zahrála rezký pochod Mužne vpred, pokračovala valčíkom V ústraní a svoj koncert ukončila známou pesničkou Góralu, čiže ci nie žal. Po nej sa k slovu dostala fridmanská dychovka s kapelníkom Jánom Pacigom. Táto dychovka vznikla v roku 1953 a pôsobí pri Požiarickom zbere vo Fridmane. V Krempachoch sa Fridmančania zaskveli profesionálnym predvedením polky Dnes je sobota, valčíkov Čaro snov a Za horami, ale aj rezkým pochodom Mužne vpred. Po Fridmančanoch sa na pódiu ukázala jurgovská dychovka pod vedením kapelníka Františka Čongvu. Jurgovčania uchvátili divákov dokonalým predvedením o.i. tanga Cikánka, valčíka Stříbrný valčík, ale aj niekoľkých poliek a pochodu zo svojho železného repertoáru.

Dychový orchester z Podvlnka bol jediným zástupcom Oravy na prehliadke. Počínať si však vynikajúco. Táto dychovka, ktorej kapelníkom je Ján Páleník, v minulom roku oslavila 75. výročie založenia. S orchestrom už niekoľko rokov vystupuje detská skupina mažoretiek, zložená zo žiačok podvlnčianskej ZŠ a gymnázia. Mohli sme ich obdivovať aj v Krempachoch, kde ich vystúpenie zožalo veľký úspech. Podvlnčania oblečení v pestrých úboroch - modré

nohavice, biela košeľa a červená vesta - nám zahrali valčík Šla Anička, polku V richtárovej studni a niekoľko moderných skladieb.

Skoro štvorhodinový dychový maratón zavŕšil koncert vyšnolapšanskej dychovky, ktorú vedú Mieczysław Sołtys a Milan Griglák. Hudobníci tohto snáď najstaršieho dychového súboru na Spiši, založeného v roku 1885, majú vo svojich radoch aj viacero mladých členov. Sú však výborne zaškolení, čo nám predviedli aj v Krempachoch. Zahrali rezký pochod Spolu a niekoľko poliek, ako napr. Marienka zradná a Pod borovičkou.

Hostia zo Slovenska

Aj keď krajanské dychovky dohrali, nikto neodchádzal, keďže konferenciéri už ohlasovali vystúpenie hostí zo Slovenska, ktorí nám prišli spestriť túto slávnosť. Opäť sme mohli obdivovať pôvabné, dlhonohé mažoretky z Handlovej v sprievode svojho orchestra v typických baníckych úboroch. Prišiel čas aj na goralský folklór v podaní detskej folklórneho súboru Goralík z Kežmarku. Hoci je to pomerne mladý súbor (vznikol v roku 1991), má už za sebou mnoho úspešných vystúpení nielen doma, ale aj v zahraničí, napr. vo

Francúzsku či Nemecku. Veselé hry a pekné pesničky a tance v ich podaní dokázali výborne zabaviť všetkých divákov. Posledným účinkujúcim v Krempachoch bol dychový orchester Oravanka z Trstenej pod vedením kapelníka Jána Lepačeka. Je to, dá sa povedať, stály účastník našich prehliadok. Jej súčasť tvorí znamenité spevácke kvarteto a vedúcim hudby je Jozef Kolejár. Zo svojho bohatého repertoáru nám zahrali o.i. Cez Trstenú, Kvitne drobná ďatelinka, Dolina dolina, V tom trenčianskom potoku, Rodný môj kraj, Javorinka šedivá, Škoda lásky a iné. Až do konca ich koncertu vládla dobrá nálada, ba niektoré pesničky, ako napr. Prešporská kasáreň, spievalo s nimi aj obecenstvo.

Všetko dobré sa však raz musí skončiť, a tak prišiel koniec aj XIX. prehliadky krajanských dychoviek. Posledné slovo opäť patrilo predsedovi SSP J. Čongvovi, ktorý o.i. podčakoval divákom i umelcom za účasť v tomto peknom podujatí, Krempašanom za znamenitú organizáciu prehliadky, k úspechu ktorej určite prispela aj skupina krempašských krajaniek - kuchárok, ktoré sa vzorne postarali o stravovanie účinkujúcich a hostí, a pozval na budúcu, jubilejnú - 20. prehliadku.

Text a foto: JÁN BRYJA

... a ich mladšie kolegyne z Podvlnka

Trstenský orchester so svojimi sólistami

Musíš ísť ako bláznivý?" vyrazila zo seba podráždene sečna v elegantnom modrom kostýme a viac si posunula okulare so zlatou obrúčkou ku koreňu nosa. Jej modré oči s nalíčenými riasami a obočím už dávno stratili úsmev, ktorý Juraja Markuša tak veľmi pritahoval; namiesto neho sa jej na tvári objavili dve zvislé ryhy.

Vravela si, že chceš byť čo najskôr doma. Mohli sme byť na chate až do nedele," povedal mierne, aby spolužazkyňu zbytočne nedráždiť; rýchlosť však nezmiernil.

„Nestačí ti, že máš na svedomí jeden ľudský život? Chceš hámam zabitia aj mňa? To by som ti teda neradila!" Poslednú vetu takmer vykŕikla. Nahnevané odložila kraječ chleba s medom, ktorý jej prípravil na cestu a olízla si olepené prsty. V očiach sa jej objavili záblesky čohosi zlého, nepriateľského.

„Už zasa začínaš, Aranka?" odpovedal takisto podráždene a zamračil sa. Nebolo to tak dôvod, čo si nevedel život bez tohto dievčaťa predstaviť. Jej podmanivé oči ho fascinovali a úsmev prítahoval. On, starý mládenec, maďuci už hodne nad štyridsiatku, si ju prvý raz všimol, keď k nemu pred niekolkými mesiacmi prišla pre akési spisy. Ležali v najvrchnnejšej priehradke pancierovej skrine, a tak si musela stať na špičky nôh, aby na spisy dosiahla. Taktôž na chvíľu uzrel zamotovú pokožku jej poprsia a čipky podprsenky, pod ktorou mohol tušiť pevné, zaoblené prsia, ktorých objem kontrastoval so štíhlosťou tela. Dodnes sa nedozvedel, prečo k nemu vtedy prišla bez bieleho laboratórneho plášta, len v krátkych šatôčkach, ktoré viac odhalovali, než zakrývali.

„Všetci vodiči sú blázni! Už sa vôbec nečudujem, že si toho chodca zrazil a z miesta činu zutekal! Vedť si obyčajný zbabec!" Oči jej pritom nenávistne blyšťali a pery, vždy tak veľmi prítážlivé, sa jej z tváre takmer stratili, ako ich k sebe kfčovite tisla.

„Konečne už prestaň tátrať, lebo fa niekde vysypem a domov pojdeš pešo!" pohrozil jej, i keď vedel, že to neurobí; zrútil by sa mu starostlivo premyslený plán, ktorý toľko dní pripravoval.

Ako len mohol kvôli tejto dievčine stratiť hlavu! Bola mrzutá, hašterivá, impulzívna a chvíľami histerická. Pravda, vedela milovať a robila výborné obložené chlebíčky. Hámam pre tieto veci to s ňou vydržal tak dlho. Neschádzali sa veľmi často, aby si to nepovšimli ľudia z pracoviska, ako aj preto, že Aranka mala chlapca.

„Dobre vieš, že na smrti toho človeka máš vinu aj ty," povedal už miernejšie.

Na krajinu sadal podvečer. Rozsvietil svetlú. Pre neho to vždy bola chvíľa absolútneho sústredenia sa na vozovku, kým si oči neprivykl na tienie a polotiene bez typických ostrých nočných kontrastov.

„Prečo ja? Či vari preto, že som ti chvíľku predtým povedala, že čakám dieťa? Voz si viedol predsa ty. Ty si zodpovedný za smrť toho ... nešťastníka!" Utájená nenávist vystupovala u nej bez najmenšej pretvárky na povrch. Bola rovnako vyzývavá ako pred niekolkými dňami, keď vyhlásila, že bude mlčať len vtedy, ak jej dobre zaplatí. Suma, ktorú si určila, div mu nevyrazila dych.

„Vari si nemyslň, že som nepochopila, prečo si po tej havárke narazil v meste na zaparkované auto a privolal esenbę?"

„V protokole je aj tvoj podpis, moja drahá," pripomenuj jej škodoradostne a na tvári dokonca vyčaril úsmev. Očné mihalnice pretkané sieťou žliek sa mu chvíľami sotva znateľne chveli. Nedá sa ľou vyprovokovať. Nebezpečenstvo z prezradenia mu už nehrzozi. Ako vyplýva z protokolu, on, Juraj Markuš, mal v úmysle zaparkovať so svojím tmavozeleným žiguli pred hotelom Safír a pritom vinou svojej nepozornosti narazil na zaparkovanú embéčku, z ktorej

sa vodič práve chystal vystúpiť. Žiguli si to odneslo poniaganým predným blatníkom, deformovanou maskou, sprehýbanou kapotou a odbitým svetlometom. Embéčka bola približne rovnako poškodená. To, že takto zamaskoval poškodenú prednú časť auta (po stretnutí s neopatrnným chodcom), je už iná vec! Na druhý deň mu v servise vymenili celú karosériu. Pravdaže, po známosti. Hoci ho to stálo čosi navyše, nemohol v takom prípade pozerať na korunu. Nechcel ani pomyslieť na to, čo by sa stalo, keby objavili, že toho chudáka nedaleko horárne Pod smrekom má na svedomí práve on - Markuš.

„Toho nešťastníka mám stále pred očami. Mal na sebe tmavý plášť, vysoké topánky a na hlave lesnícky klobúk. Keď to všetko poviem a teba označím za vraha - uveria mi!"

Juraj Markuš mal pevne zomknuté pery a oči uprené na cestu. Ani na chvíľu nefutoval, že sa rozhodol Aranku odstrániť. Bola v svojej vypočítavosti privelmi nebezpečná. V návale zlosti by povedala všetko. A on sa tak zbabí dvoch nepríjemných vecí naraz: nežiaduceho dieťata i svedka nehody, pri ktorej zaplatil neznámy chodec životom.

„Nie, nič neprezradím," povedala už chláholivým hlasom, keď zmiernil rýchlosť a zapadol rádio. Bola by som sama proti sebe. Tie peniaze nepotrebujem a odvar, ktorý si mi v chate navaril, iste pomôže aj v tej druhej veci."

„Zasa si sa teda zbytočne rozčulovala," prehodil zmierivo a po prvý raz po dlhom čase na ňu pozrel. Zdala sa mu byť bledšia a schudnutejšia.

Opäť začal zvyšovať rýchlosť. Starostlivo pozrel na hodinky. Odvar, ktorý mal zabrániť začínajúcej farchavosti, pripravil z bobúľ inej rastliny a dávka bola smrteľná. Jed by mal začať účinkovať o dve hodiny, to vedel celkom presne. Dovtedy musí byť v meste.

V diaľke pred nimi sa objavila kolóna áut. Rozžiarenené reflektory tvorili dlhý rad nehybných svetiel, chvíľami prerušený prebehnutím niektorých vodičov. Havária, prebleslo mu myšľou a znova pozrel na hodinky. Vela času nemá. Keď jeho pasažierke (už nechcel vyslovovať ani jej meno) príde zle skôr, bude ju musieť odviezieť až do bytu. To by bolo pre neho veľmi nebezpečné, niekto by ho mohol vidieť. To nesmie v nijakom prípade pripustiť.

Za posledným autom sa zastavil a pozrel sa okienkom von. Červené svetlo upozorňovalo, že cesta je stále zavretá. Ako dlho to môže potrvať? Päť alebo desať minút? Alebo hámam aj hodinu? Na čelo mu vyrazil studený pot. Ukradomky pozrel na spolužazkyňu. Sedela mlčky vedľa neho a pozerala ľahostajne pred seba.

„Nebolí ťa nič, miláčik?"

Zdvihla k nemu svoje veľké modré oči a svojím typickým vláčnym pohybom si upravila okuliare na nose. Po hneve už nebolo na jej tvári ani stopy; skryvala v sebe strach. „Je mi trochu nevoľno, ale to prejde. Mala by som sa prejsť."

Tohto nápadu sa zlakol. Čo keby ju niekto z ľudí okolo poznal? Ako by vysvetlil, že bola v jeho aute? Pri vyšetrovaní bude predsa tvrdiť, že ju nevidel najmenej dva týždne.

„Nedaleko je obchádzka, nebudem čakať," rozhodol a o chvíľu už zacúval.

Oddyhol si až potom, keď ju vysadil nedaleko jej bytu. Ešte v aute musela zhľtnúť niekoľko tabletiek bellaspisu. „Doma si vezmi ďalšie. Uspokojuj sa a budeš spať až do rána," povzbudzoval ju. Šiel za ňou až pod jej dom a tam stál dlho do noci. Jej dve okná vytrvale svietili do noci. Buď nezaspala, alebo usnula a zabudla zhasnúť. Odchádzal v pochybnostiach, či predsa len nemal pripraviť silnejší odvar...

Sobota prešla v pokoji. Stokrát chcel vziať do ruky telefón a vypočíť Arankino číslo. Ale neurobil to. Čo keby v jej byte bola už polícia? Nesmie spraviť chybný krok.

V nedeľu hodinu popoludní ktosi na jeho byte zazvonil. Zdvihol hlavu od rozčítaných novín a váhavo šiel otvoriť. Na chodbe stál vysoký štyridsiatnik. V dlani sa mu zaleskol odznak kriminálnej služby.

Markušovi prešiel mráz po chrbe. Prečo prišiel tak skoro práve za ním? Tvár naladil do prívetivého výrazu a mlčky zaviedol muža do malého salónika. Ponúkol mu cigaretu. Keď muž odmietol, Markuš si zapálil sám a zvedavo si hosta prezeral.

„Áno, slečna Niklová pracuje v našom laboratóriu,“ odpovedal na otázku čo najspokojnejšie a dodal: „Nastúpila k nám pred dvoma rokmi. Stalo sa jej niečo?“ Ako vedúci laboratória sa predsa môžem opýtať, presvedčal v duchu sám seba, to nemôže rozhodne vzbudíť podezrenie.

„Otrávila sa,“ počul z nesmiernej dialky. V ušiach mu šumelo, akoby stál na morskom pobreží v najprudkejšom príboji. Tak sa to predsa podarilo. Otočil sa k oknu, aby kriminalista na ňom nepostrehol uspokojenie, ktoré sa mu rozlialo po celom tele.

Napriek všetkej opatrnosti odpovedal na ďalšie otázky dosť nesústredene. Muža zaujímalo, s kým sa slečna Niková schádzala, či ju on, jej predstavený, zvezol niekedy autom, a či ho niekedy zaujala ako žena. Priznal sa, že ju na svojom voze odviezel z práce asi pred desiatimi dňami. Keď ho muž požiadal, aby dátum určil presnejšie, siahol do vrecka a zalistoval v-malom zápisníčku.

„Bolo to v stredu minulého týždňa,“ povedal. „Mali sme podnikovú poradu, preto to môžem tvrdiť tak presne.“

„A ako došlo k vašej autonehode?“

Chvíľu uvažoval. Prekvapilo ho, že aj to už vedia. Pracujú teda rýchlo a dôkladne. „To je už v poriadku, voz mám opravený.“

„Ako viem, stalo sa to pred štyrmi týždňami v nedeľu, neskoro popoludní. Aj vtedy ste viezli slečnu Niklovú z práce?“

„Nie, to iste nie. Vracali sme sa z chaty.“ Podvedome cítil, že tento fakt nemôže poprieť. Ten chlapík vedel iste viac, než dal nájavo. Keby klamal, padlo by na neho podezrenie, a to nesmie priepustiť! Na všetky otázky musí odpovedať pravdivo. Musí však vytrvalie tvrdiť, že sa so slečnou Niklovou videl naposledy pred desiatimi dňami.

„Rád by som sa pozrel na váš voz. Iste nebude mať námetky.“

Tmavozelené žiguli stálo pred otvorenou garážou. Slnko sa opieralo do naleštených plôch smaltu a chrómu a do lesklých líc a mriežok. Kriminalista otvoril predné dvere, pohľadom prešiel po kruhových prístrojoch na paneli pred volantom, po prázdnej odkladacej priehradke pod ovládacími prvkami ventilačnej sústavy a očami sa zastavil na malom textilnom koberci na podlahe. Nebol vyberateľný. Markuš ho čistil vysávačom. Aj v sobotu ráno koberček dôkladne vyčistil, aby na ňom nezostal jedený Arankin vlas. Dokonale poutieral všetky lesklé plochy v interéri voza, na ktorých by mohli zostať odtlačky jej prstov. Nemal totiž istotu, ako dlho môže taký odtlačok na hladkej ploche vydržať.

„Keď ste niekedy slečnu Niklovú viezli, sedela vždy len na prednom sedadle?“

Kriminalistova otázka vyzerala nevinne, ale iste mala hlbší význam. Kam tou otázkou mieri? Juraj Markuš cítil, že začína strácať svoj zdanlivý pokoj. Preto len mlčky pokýval hlavou. Spomenul si totiž na liek na uspokojenie, ktorý dal Aranke pred rozhodom. Obal bol z plastickej látky a on si nevzal rukavice. Keď na obale našli odtlačky jeho prstov... Ale to sú zbytočné obavy, liek musela vziať do ruky aj ona, ved' jej to nariadiť, takže jeho odtlačky zotrela.

Kriminalista sa naklonil a začal si prezerať sedadlá proti svetlu v ostrom uhle. Po chvíľu sa opäť naroval a prstami prešiel po laktovom

operadle na vnútornej strane dverí. Potom po prednom sedadle vedľa vodiča. Nato požiadal krátkovlnnou vysielačkou, aby prišli technici.

Jozef Markuš opäť osamel. V hlate mu dunelo, ako keď tunelem prechádza vlaková súprava a človek leží na streche vagóna. Nakoniec ho rozbolela. Nech prebral prípad z ktoréhokoľvek konca, aby si vysvetlil, prečo podrobili jeho voz takej dôkladnej prehliadke, uspokojivú odpoveď nenašiel. V duchu sa síce tej policajtskej horlivosti vysmieval, vedel totiž, že urobil všetko pre to, aby nič nenašli, ale červík pochybnosti už v ňom vŕtal. S pochybosťami zaspal len veľmi neskoro a skoro ráno bol už opäť hore.

Do práce sa ponáhal ako stovky iných ľudí, ale s tým rozdielom, že bol neistý a rozochvený. Kedy prídu a budú sa opäť vypytať? Kedy sa ten kolotoč s výsluchmi znova začne?

Boli dvaja a čakali na neho pred bránou závodu. Bol natoľko prekvapený, že sa nespamätal ani po káve, ktorú mu na požiadanie jeden z nich pripravil.

Najprv mu predložil fotografiu s celkovým záberom mŕtvej. Nevládne telo dievča ležalo na širokom lôžku, tvár malo zaborenú do mäkkej podušky. Dlhé čierne vlasy mala rozhodené po bielom prstieradle. Tmavomodrá sukňa mala na ľavej nohe vyhrnutú, koniec silonovej pančušky napínal čierny podväzkový pás. Kabátik od kostýmu ležal na podlahe vedľa lôžka.

Potom mu ukázali fotografiu s detailným záberom škvŕny na zadnej časti tmavomodrej sukne, ktorú mala mŕtva na sebe. Šlo o tkaninu s jednoduchou plátenou väzbou, o útkový rips.

Tretia fotografia dokazovala, že tento druh tkaniny bol verne odtlačený v stvrdnutej hmote na poťahu sedadla Markušovho voza.

„A čo je na tom divné? Vari som poprel, že som slečnu Niklovú viezol v aute?“ Sčervenel v tvári a niekoľkokrát nervózne zamrkal.

„Nie, to ste nepopreli. Priznali ste sa, že ste ju videli pred desiatimi dňami, lenže tento odtlačok v kvapke stuhnuteho medu dokazuje, že ste sa videli aj v piatok večer.“

„Ako to môžete tvrdiť?“ takmer vykríkol.

„Slečna Niklová si totiž kúpila tmavomodrý kostým, ktorý si už nestihla vyzliečiť, v piatok popoludní, len niekoľko hodín pred svojou smrťou. Dosvedčila nám to jej matka.“

Chvíľu na nich nechápavo pozeral a nebola schopný slova. Len požmurmával a bol celý rozochvený. Po niekoľkohodinovom zapieraní sa k všetkému priznal.

(Domová pokladnica 1986)

Veľvyslankyňa SR s pracovníkmi víta J. Čongvu a ďalších hostí

Spoločná snímka na pamiatku. Foto: J. Šternog

ŠTÁTNY SVIATOK SR

1. septembra je na Slovensku štátny sviatok, oslavovaný ako Deň Ústavy Slovenskej republiky. V tomto roku uplynulo 8. výročie schválenia tohto významného právneho aktu.

Pri tejto príležitosti veľvyslankyňa SR v Poľsku Magda Vášáryová usporiadala 5. septembra t.r. vo svojej rezidencii slávnostnú recepciu, na ktorej sa zúčastnili vysokí štátni predstaviteľia, poslanci Sejmu PR, senátori, členovia vlády, cirkevní hodnostári, zástupcovia diplomatického zboru, významné osobnosti zo sveta kultúry a vedy, novinári a ďalší. Na recepcii boli prítomní aj predstaviteľia Spolku Slovákov v Poľsku - predsedna SSP Jozef Čongva a šéfredaktor Života Ján Šternog. Početná účasť hostí je svedectvom uznania, akému sa Slovenská republika teší nielen v Poľsku, ale aj vo svete.

Pripomeňme, že nová veľvyslankyňa SR Magda Vášáryová pochádza z Banskej Štiavnice, je absolventkou FFUK a pred začatím diplomatickej činnosti bola vynikajúcou slovenskou divadelnou a filmovou herečkou, členkou činohry SND. Hrala vo vyše 50 filmoch a viac ako 80 divadelných inscenáciach. V rokoch 1990-92 bola veľvyslankyňou ČSFR v Rakúsku. V r. 1993 založila a viedla Slovenskú spoločnosť pre zahraničnú politiku. V minulom roku ako prvá žena na Slovensku kandidovala v prezidentských voľbách. Ako nám nedávno povedala, chce so Slovákmi v Poľsku úzko spolupracovať. Tešíme sa na to.

J. Š.

ČITATEĽSKÝ TÁBOR

V dňoch 15. - 24. júla 2000 sa v Bratislave uskutočnil 11. ročník čitateľského tábora mladých krajanov zo slovenských gymnázií, ktorí prišli z Juhoslávie, Rumunska, Maďarska, USA a Poľska (5 študentiek z gymnázia v Jablonke). Ako sme sa dozvedeli, našim účastníčkam sa najviac páčili besedy so slovenskými spisovateľmi M. Ferkom, Š. Moravčíkom a D. Krausom, ktoré sa konali v Dome zahraničných Slovákov a s P. Andruškom v Galante, zaujala ich tiež prehliadka Múzea Ľudovíta Štúra v Modre, hradu Devín i priestorov Ministerstva kultúry SR v Bratislave. Počas svojho pobytu na Slovensku navštívili tiež Trnava, Komárno, boli na Bradle, v Gabčíkove sa plavili loďou a v posledný večer pobytu vystúpili s prednesom vlastných prác, recitáciou básní, prózy a spevom oblúbených piesní.

- Z pobytu na Slovensku si odnášame veľa nezabudnuteľných zážitkov a dojmov - povedali Kamila Litviaková a Magda Pilchová. - Mali sme veľa výletov a tak sme mohli spoznať slovenskú kultúru a uvidieť slovenskú vlast', po ktorej tak veľmi túžime. (pk)

PASTIERSKY SVIATOK NA ORAVE

Pastiersky sviatok má na Orave dlhú tradíciu. Už oddávna na jar pastieri vyháňali kravy na pašu, stavali koliby, začíňovali vatry, usporadúvali rôzne súťa-

že, o.i. v preskakovaní ohňa, plieskaní bičom, spievali, tancovali a zabávali sa. O obnovenie týchto starých zvykov a tradícií sa starajú už od roku 1975 aj vo Veľkej Lipnici, kedy po prvýkrát zorganizovali pastierske slávnosti.

Tohtoročný XXVI. ročník zaujímačného kultúrno-spoločenského podujatia - Pastiersky sviatok, sa uskutočnil 2. júla. Miestom podujatia bola opäť krásna poľana na úpätí Babej hory nad Pravarovkou. Hoci hlavným poslaním Pastierskeho sviatku mali byť najmä ukážky starých oravských zvykov a obradov súvisiacich s pastierstvom, väčšia časť podujatia bola zameraná na prehliadku ľudových kapiel, speváckych skupín a folklórnych súborov. Divákom sa predstavil folklórny súbor Cepelia z Poznaňa, ľudová hudba súboru Skalni z Krakova, rómsky súbor Ciercheň z Nového Targu, detský súbor Heródki z Pravarovky a súbor Flajšovan z Oravskej Lesnej.

Čo zručnejší mládenci, ale aj tí starší, predvádzali techniku práskania bičom, súťažili v dojení kráv a kôz na čas, kosení lúky a šplhu na stĺp. Voliajskym bičom najlepšie práskali Franciszek a Przemek Węgrzynowci a v dojení kôz a kráv boli najrýchlejší Stanisław Jakubina a vlaňajší víťaz Jan Spryka. V kosení lúky bol najlepší Zdzisław Bandik a na hladký kmeň stromu sa v silnej konkurenции 11 súťažiacich najrýchlejšie vyšplhal Michał Moniak z Veľkej Lipnice. Druhý skončil Marian Trybała zo Zawoje a tretí bol Stanislav Sobčák z Chyžného. Podujatie sa skončilo tradičným posedením pri vatre a večernou ľudovou zábavou. (pk)

UPRATOVANIE SVETA

V dňoch 8. až 10. septembra sa konala tradičná celopoľská akcia, tzv. upratovanie sveta, zameraná na zbieranie rôznych odpadkov z miest, obcí a ich okolia. Akcie sa zúčastnilo aj mnoho žiakov z oravských a spišských škôl, v tom z Jablonky, Podvlka, Hornej a Dolnej Zubrike, Malej a Veľkej Lipnice a Novej Belej, ktorí pod vedením svojich učiteľov upratovali v okolí svojich škôl, na autobusových zastávkach, v parkoch, na cintorínoch, v jarkoch povedla cest, pred obchodmi, úradmi a domami. Pozname najmenej, že akciu upratovanie sveta vymyslel v roku 1989 Austrálčan Ian Kieran, ktorý začal od čistenia zátoky v Sydney. Vlani sa upratovania sveta zúčastnili obyvatelia zo 134 krajín sveta. Akcia sa každoročne koná pod iným heslom, tentoraz bola zameraná na segregáciu odpadkov. Založiteľkou nadácie Naša zem a iniciátorkou akcie Upratovanie sveta v Poľsku (od 1994) je Mira Stanisława-Mejstowiczová. (pk)

WINIARCZYKÓWKA-BOBROV

Vo Veľkej Lipnici stavbári pokračujú na výstavbe novej budovy colno-pasového oddelenia, ktorá sa nachádza na hraničnom priechode so Slovenskom Winiarczykówka-Bobrov. Na výstavbu - ako sme sa dozvedeli - gmina dostala v tomto roku z Malopolského vojvodstvá ďalšiu dotáciu vo výške 850 tisíc zlôtých. Do dokončenia stavebných prác a vybavenia všetkých formalít, spo-

Hranicná tabuľa pred priechodom. Foto: P. Kollárik

jených so zmenou doterajšieho priechodu (pre malý pohraničný styk) na medzinárodný, však ešte uplynne okolo dvoch rokov. Predpokladá sa, že nový priechod bude odovzdaný do užívania na prelome rokov 2001-2002. (pk)

POŽIARNICKÁ SÚŤAŽ V JABLONKE

V nedeľu 3. septembra sa na futbalovom ihrisku v Jablonke uskutočnili gminné požiarne preteky, ktoré mali preveriť pripravenosť a bojaschopnosť hasičských zborov. Zúčastnili sa ich hasičské zborov zo všetkých obcí tejto gminy - z Jablonky, Podvlka, Chyžného, Dolnej a Hornej Zubrike, Malej Lipnice a Oravky. Svoje požiarne umenie predviedli aj dve mládežnícke skupiny z Jablonky a Hornej Zubrike. Presne o 11. hodine dal veliteľ požiarneho zboru v Jablonke Jan Kuczkowicz povel na nástup a podal hlásenie o pripravenosti zborov jablonskému vojvovi. Nasledovala krátka porada s veliteľmi jednotlivých zborov, po ktorej sa začali samotné preteky. Súperom požiarnikov neboli tentoraz oheň, ale rýchlosť a disciplinovanosť. Preteky sa skladali z troch častí - z prekážkového behu 7x 50 metrov, skrúcania a rozkrúcania hadíc, zapojenia striekačky a napokon z overenia bojaschopnosti požiarnikov a striekačiek. Tu zborov získaval najviac tretných bodov. Bolo potrebné čo najrýchlejšie zapnúť striekačku a rozvinúť i pospájať hadice do vzdialenosť takmer 30 metrov. Nebol to však koniec. Na konci dráhy čakal drevený terč, ktorý museli zraziť silným prúdom vody. Za možutného povzbudzovania divákov však

požiarinci svoje úlohy hravo zvládli, čo je svedectvom, že ani ozajstný „červený kohút“ ich tak ľahko neprekvapí.

Po pretekoch požiarinci netrpezivo čakali na výsledky. Porota sa nakoniec uznesla, že najlepším zborom jablonskej gminy boli v tomto roku požiarinci z Hornej Zubrike, ktorí získali pohár vojta jablonskej gminy. Druhé miesto obsadili Jablončania a ďalšie v poradí Dolnozubričania, Chyžania, Podvlčania, Oravčania a Malolipničania. V súťaži požiarnických nádejí zvíťazila Jablonka pred Hornou Zubricou. Nasledovalo slávnostné odovzdávanie pohárov a diplomov, ktoré požiarinci prebrali z rúk poslanca Snemu PR Kazimierza Dzielskeho. Po súťaži sa členovia všetkých požiarnych zborov posilnili chutnou hrachovou kašou.

PETER KOLLÁRIK

POMOC ŽIAKOM NA VIDIEKU

Malopoľské školské kuratórium došlo tri milióny zlôtých na štipendiá pre žiakov z vidieka, ktorí začínajú študovať na stredných školách, tak v mestách ako aj na dedinách. Všetci žiaci prvého ročníka, ktorí bývajú na vidieku, najmä tí z chudobnejších rodín, by mali čím skôr odovzdať riaditeľom škôl žiadosť o štipendium. Tento program má za účel vyrovnáť súťaž na vzdelenie vidieckych detí. Pomoc je udelená v podstate len prvoročiacom, avšak vo výnimcoch a odôvodnených prípadoch môžu ju dosťať aj starší žiaci. Predpokladá sa tri formy pomoci: poskytovanie žiakom hotovosti vo výške 72 zl. mesačne, čiastočne alebo úplné financovanie poplatkov za internát a úhrada stravovania na internáte. Túto pomoc by malo využiť aspoň sedem a pol tisíc žiakov malopoľských stredných škôl. (jb)

MALOPOLSKÉ DOŽINKY

V nedeľu 3. septembra sa v Ludzmiere konali 2. dožinky Malopoľského vojvodstva. Zúčastnili sa ich stovky obyvateľov z celého vojvodstva, ktorí sem prišli osláviť ukončenie poľnohospodár-

ských prác a podčakoval Bohu za tohto-
ročnú úrodu. Slávnosť sa začala pestro-
farebným sprievodom z centra obce k
polnému oltáru, kde sa konala dožinková
sv. omša, ktorú odslúžil kardinál Fran-
cisczek Macharski. Po omši nasledovalo
posvätenie takmer 50 krásnych dožin-
kových vencov zo všetkých okresov
Malopoľského vojvodstva. Zároveň sta-
rostu dožiniek odovzdal „hospodárovi“
vojvodstva Markovi Nawarovi dožin-
kový chlieb so želaním, aby ho delil mú-
dro a spravodivo.

Popoludní nasledovala kultúrna časť
slávnosti, ktorej súčasťou boli vystúpe-
nia folklórnych súborov, koncerty hu-
dobných skupín a tanecná zábava do
neskorých nočných hodín. (jb)

SPOMIENKA NA KRAJANOV

5. a 29. augusta t.r. uplynulo piate
výročie úmrtia dvoch zaslúžilých orav-
ských krajanov - Antona ŠPYRKU z Veľ-
kej Lipnice-Privarovky a Jozefa BON-
KA z Podsrnia.

Anton Špryka (nar. 14. augusta 1899),
obetavý krajanský činiteľ, spoluzakla-
dateľ MS v Privarovke, tajomník a pred-
seda MS (do 1983), prispel k otvoreniu
slovenského vyučovania v Skočkoch a
Privarovke, člen Obvodného výboru SSP
na Orave, delegát na šiestich zjazdoch
nášho Spolku, horlivý propagátor a čita-
teľ Života. Za jeho predsedovania bolo
v Privarovke 120 odberateľov Života. Od
roku 1983 až do svojej smrti čestný pred-
seda MS v obci. Ako jeden z prvých bol
za veľké zásluhy o rozvoj nášho Spolku
vyznamenaný medailou Za zásluhy pre
KSSČaS.

Jozef Bonk (nar. 29. mája 1914), za-
slúžilý činiteľ nášho Spolku, spoluzakla-
dateľ MS v Podsrni, predseda revíznej
komisie, podpredseda a tajomník MS v
obci, delegát na piatich zjazdoch nášho
Spolku, vedúci divadelného krúžku a
zakladateľ ľudovej kapely. Zaslúžil sa o
obnovenie vyučovania slovenského ja-
zyka v Podsrni. Vyznamenaný medailou
Za zásluhy pre KSSČaS.

Česť ich pamiatke!

PETER KOLLÁRIK

ŠKOLY V JABLONSKEJ A VEĽKOLIPNICKEJ GMINE

V jablonskej gmine chodí do základ-
ných škôl 1793 a gymnázii 597 žiakov,
t.j. spolu 2390 žiakov, ktorých učí 145
učiteľov.

v Jablonke: v ZŠ č. 1 - 395 žiakov, v ZŠ
Matonogi - 20 ž., v ZŠ Bory - 57 ž., v
gymnáziu - 250 ž.,

v Podvuku - v ZŠ č. 1 - 132 ž., v ZŠ č. 2 -
147 ž., v gymnáziu - 93 ž.,

v Hornej Zubrici - v ZŠ č. 1 - 128 ž., v ZŠ
č. 2 - 131 ž., v ZŠ č. 3 - 106 ž., v gymnáziu
- 151 ž.,

v Dolnej Zubrici - 132 ž.,

v Malej Lipnici - v ZŠ č. 1 - 119 ž., v ZŠ č.
2 - 122 ž., v ZŠ č. 3. - 121 ž., v gymnáziu
- 103 ž.,

v Oravke - 92 ž.,

v Chyžnom - 77 žiakov.

Vo veľkoplnickej gmine sa učí cel-
kom 1254 žiakov, z čoho vyše polovica
je Oravcov, ostatní sú spoza regiónu.

Vo Veľkej Lipnici: v Technickom lý-
ceu - 350 študentov (prvé maturity sa ko-
nali v máji 1999),

v ZŠ č. 1 (Murovanica) - 215 ž., v ZŠ
č. 2 (Centrum) - 272 ž., v ZŠ č. 3 (Skočky)
- 161 ž., v ZŠ č. 4 (Privarovka) - 143 ž., v
ZŠ Kyčory - 113 žiakov.

Ako nás informoval riaditeľ Združe-
nia veľkoplnických škôl Mgr. Jan Kuliga,
žiaci 1. a 2. tried gymnázií sa učia v
jednotlivých ZŠ, keďže adaptácia budo-
vy kultúrneho domu na novú ZŠ č. 2 za-
taňa nie je ukončená. V školách pôsobí
85 učiteľov.

PETER KOLLÁRIK

DOLÁRE NA ROZVOJ OBCÍ

Malopoľské vojvodstvo dostane na
rozvoj vidieka okolo 14 miliónov dolá-
rov, t.j. skoro 15% z úveru, ktorý Poľsku
poskytla Svetová banka. Skoro 2,5 mi-
lióna dolárov z tejto sumy bude určené
na pôžičky pre nezamestnaných, malo-
roľníkov a podnikateľov bývajúcich v ob-
ciach a malých mestách. Tieto osoby budú
môcť dostať do 5 tisíc dolárov. Predpo-
kladajú sa tiež jednorázové dotácie po
3,6 tisíc dolárov na nákup strojov a zaria-
dení. Na reorganizáciu zamestnanosti
získa Malopoľské vojvodstvo 3,4 milióna
dolárov a z programu Svetovej banky

budú financované aj poradenské služby,
rekvalikácia, podpora gmín pri periodic-
kom zamestnávaní a rozvoj podnikania.
Vyše 2,1 milióna dolárov je rezervova-
ných na školenie učiteľov a riaditeľov, zlep-
šenie vybavenia škôl, nákup počítačov a
opravy škôl. Okolo 2 milióny dolárov sú
určené na zlepšenie práce miestnej a re-
gionálnej administratívy a ďalšie 4 milióny
dolárov na výstavbu vodovodov, ka-
nalizácie, čističiek odpadových vôd, obe-
cných smetísk a modernizáciu cest. Pred-
staviteľia Malopoľského vojvodstva dú-
fajú, že spolu s dodatočnými prostriedka-
mi od vlády dostanú na program rozvoja
vidieka okolo 120 miliónov zlottedých. (pk)

KNIHA O PIENINÁCH

Kolektív slovenských a poľských au-
torov pripravil 125-stranovú bohatu ilu-
strovanú publikáciu PIENINY, ktorej slo-
venskú verziu slávnostne pokrstili v Čer-
venom Kláštore. Ako uviedol riaditeľ
Správy Pieninského národného parku
Štefan Danko, je to už druhá slovensko-
poľská publikácia o tejto turisticky atrak-
tívnej lokalite. Kým prvá, ktorá vyšla
pred piatimi rokmi, obsahovala texty v
oboch jazykoch, novú vydali v náklade
6 tisíc kusov v poľštine a 2 tisíc kusov v
slovenčine. Obe mutácie obsahujú ne-
mecké a anglické resumé. (TASR)

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 15. júla 2000 po krátkej a ťažkej
chorobe zomrel v Nedeci vo veku 29 rokov

ADAM KŁAK

Zosnulý zanechal 26-ročnú manželku
a 4-ročnú dcérku. Odišiel od nás dobrý
človek, starostlivý manžel a otec.

Rodine zosnulého, Vendelínovi a
Márii Krempaským a ich dcére Kris-
tine, vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP v Nedeci

Z KALENDÁRA NA OKTÓBER

Záhradkári

Je to mesiac, v ktorom sú nočné mráziky u nás na dennom poriadku. Dozrievajú posledné plody, pestro sfarbené lístie začína opadávať a príroda sa chystá k zimnému spánku. Záhradkári dokončujú zber poslednej zeleniny - koreňovej (mrkva, petržlen, zeler a pod.) a hlúbovej (kapusta, kel, karfiol, kaleráb). Najprv sa vysekáva hlúbovú zeleninu, najmä karfiol a kapustu. Z kapusty na uskladnenie vyberáme len pevné hlávky aj s koreňmi a poodlamujeme vonkajšie listy. V chladnej pivnici môže vydržať až do jari. S koreňovou zeleninou sa nemusíme ponáhľať, lebo znesie aj mráziky (privčas vybraná sa zle skladuje). Pri zbere tejto zeleniny treba ju zbaviť listov odkrútením a nie rezaním, aby sme nepoškodili korene. Nesmieme ju umývať. Najlepšie sa skladuje v chladnej pivnici v suchom piesku, kde vydrží až do leta. Niektoré druhy zeleniny, napr. špenát, zimný šalát, pažítka, špargla, ozimná cibuľa, chren či kučeravý kel, majú značnú odolnosť proti mrazom a môžeme ich prezimovať priamo na záhone. Pred príchodom mrazov treba ich však zbaviť buriny a prikryť asi 10 cm hrubou vrstvou rašelinu. Z toho teda vyplýva, že záhradka nás môže zásobovať čerstvou zeleninou po celý rok. Ide len o to, aby sme rozšírili sortiment pestovaných, odolných druhov rastlín.

Ovocinári

majú v tomto mesiaci hodne práce, najmä pri zbere zimných sort ovocia. Ak niekto nedokončil zber pred príchodom mrázikov, môže sa pokúsiť chrániť stromy napr. zadymovaním. Na uskladňovanie vyberáme len stredne veľké, zdravé a nepoškodené ovocie. Október je najvhodnejší mesiac na sadenie ovocných stromčekov a krov. Najprv sa sadí kry, potom kôstkoviny a nakoniec jadroviny. Sadenie treba chrániť najmä pred zaschnutím koreňov. Pred vysadením je dobre močiť korene 10-12 hodín vo vode alebo vo výživnej kaši pripravenej z ornice, kompostu a močovky, čo zabezpečí lepšie ujatie. Stromčeky štepené na normálnych podpníkoch sadíme tak, aby miesto očkovania bolo približne 5-10 cm nad zemou. Po zasadení treba každý stromček zaliať vodou, urobiť okolo neho kopček z ornice a kmeň opatriť napr. pletivom proti ohryzu zverou.

Chovatelia

Od októbra sa pre sliepky začína chovateľský rok, preto je dobre evidovať každodennú znášku. Keďže niektoré sliepky prichnu aj v októbri, treba im do krmitva pridávať minerálne prísady. Kto chová husi, kačice či morky, mal by v tomto mesiaci začať ich dokrm. Najlepšie je umiestniť ich v osobitných klietkach bud' koterčekoch postavených v tichom a

chránenom prostredí, kde hydina môže nerušene tráviť a zažívať. Kŕmime ju niekolkokrát denne (zrnovinou alebo šúlkami), prvýkrát zavčasú ráno a posledný raz neskoro večer, aby hydina mala stále plný pažérak. Vtedy najrýchlejšie priberá. Treba tiež dbať o čistotu krmidiel a napájadiel.

Včelári

v tomto mesiaci majú už menej práce. Po doplnení zimných zásob by sme včelstvá 2-3 týždne nemali vyrušovať, aby mali čas zásoby správne rozmiestniť a zaviečkovať. Keď teplota klesne asi na 9°C, včelstvo sa zoskupí do chumáča utváraného zvyčajne tam, kde sa vyliahol posledný plod. Avšak ešte pred jeho utvorením treba urobiť preventívnu prehliadku úlov, aby sme zistili stav zásob, počet plástov ponechaných v plodisku, ako aj to, či hrbolce voštín na dne úlov sú odstránené alebo nie. Je veľmi dôležité, aby sme podľa možnosti čo najpresnejšie odhadli množstvo zásob, ktoré chceme včelám doplniť. Nemôžeme ich dopĺňovať „naslepo“, lebo sa môže stať, že niektoré včelstvá prijímajú príliš veľké množstvo a budú zimovať „nastudeno“. V takomto prípade sú plásty tak preplnené zásobami, že včelstvo nevládze v chumáči vytvorí optimálne tepelné podmienky. Okrem toho na jar včelstvo nemá priestor na plodovanie a zaostáva v jarom raste. V opačnom prípade, teda pri nedostatočnom doplnení zásob, včelstvo zvyčajne zahynie hladom. Preto kontrola zásob pred zimovaním je nutná. (js)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si viac pohovoríme o MAJORÁNE ZÁHRADNOM (lat. Majorana hortensis, poľ. majoranek ogrodowy). Je to známa koreňovitá rastlina. Na liečebné účely sa zbiera v letných mesiacoch tak, že sa odrezáva nadzemnú časť asi 25-30 cm nad zemou. Suší sa bežným spôsobom, ale aj umele pri teplote do 40°C. Majorán má príjemnú charakteristickú vôňu. Jeho účinnými látkami sú silice (ok. 3 %), triesloviny (10 %), horčiny a iné látky. Používa sa najmä ako korenie do rôznych jedál u nás i v zahraničí, ale v liečebnom užívaní sa odporúčania rozchádzajú. U nás sa používa na povzbudenie chuti do jedla, ako prostriedok proti nadúvaniu a na upokojenie nervovej sústavy, na uvoľňovanie krčov, tvorbu žalúdočnej šlaviny a aj ako močopudný prostriedok. V Maďarsku sa používa proti kašľu a na upokojenie nervov, v Nemecku na upokojenie nervovej sústavy, ale aj ako prísada do kúpeľa a vo forme masti proti reumatickým ťažkostiam. V Rumunsku pripravujú z neho masť a to tak, že 1

lyžičku rozomletej čerstvej vňate nechajú 3 hod. vylúhovať v liehu, potom ju scedia a zmiešajú s bravčovou masťou. Tá sa potom postaví na vodný kúpeľ a dovtedy sa mieša, kým sa alkohol nevyparí. Používa sa pri reumatických ťažkostiah. Vo Francúzsku hádam najviac používajú majorán na liečebné účely. Odporúčajú ho na tísenie bolesti pri menštruačii, na liečenie kataru horných dýchacích ciest, ako prostriedok na potenie, na inhaláciu, vo forme čaju pri astme, angíne, pri iných zápaloch ústnej dutiny (afty, zápal jazyka a pod.), proti nádchene a ī. Čaj z majoránu sa pripravuje zaparením 1 lyžičky drogy v dl. vody. Pije sa po jedle, len pri žalúdočných a žlčníkových ťažkostiah 20-30 minút pred jedlom. (js)

P O K L A D

Kto chce ľahko zbohatnúť, ten iba na Kvetnú nedelu čaká. Poklady pod zemou skryté musia sa raz za rok presušiť, a to práve na Kvetnú nedelu. Pýtate sa, čo robiť, keby ste náhodou dákky našli?

Keď budete ticho sedieť a slúbíte, že aj mne z pokladu nadelíte, tak vám to vyrozprávam.

Boli raz dvaja pastieri, chudobní a biedni, že ešte aj odedzu mali požičanú od baču. Pásli ovce za stravu, len na žinčici a oštiepkoch žili. Chudáci, akých treba pohľadať.

Pasú raz ovečky, pasú pod Zbojníckou dierou na peknom pasienku. Nad lúkou skaly, v ktorých vraj prebývali kedy sibírske zbojníci, a za skalami už len modré nebo videli. Nestarali sa, aký je tam ďalej kraj, pri všetkej chudobe im pastierčenie stačilo.

Psi štekocú, zvonky zblízka, z diaľky počuť, pastieri si pospevujú za ovčami, keď tu zrazu spod zeme vôl mocne za-

bučal, až to všetkým zatriaslo. Preťakli sa pastieri a od strachu im ani na um neprišlo utekať, zdreveneli na mieste. Keď však po druhý raz vôl mocne zabučal, až sa zem otriasla, mladší pastier hybaj vnohy.

Starší pastier sa hneď pustil za ním, až ho dochytil:

- Nebež, neodchádzaj preč, ešte nám niekto ovce poberie a čo potom?

I ostat mladší pastier, hoc mu kolená od strachu narážali do seba. Čakali na mieste, nech sa robí, čo sa robí. Keď i po tretí raz vôl spod zeme zabučal, že sa všetko na okolí striašlo, zjavil sa nad lúkou pri skale modrý plamienok.

Starší pastier ukazuje rukou:

- Aha, hľadňa ten modrý plamienok.

Mladší pastier šepol:

- Kvetná nedele!

Vedel, že v ten deň poklady spod zeme vychádzajú presušiť sa.

- Čo robiť? Ako dostať poklad? - začali len o tom rozmyšľať. Stáli a mraštili čelá, mudrci. Tu po dlhšom odmlčaní vraví starší pastier:

- Môj otec mi rozprával, že krpec z ľavej nohy treba do modrého plamienka hodíť a tak sa poklady zjavia.

- Hodme! - šepce mladší pastier.

Ale ani jeden, ani druhý nemali smerlosti krpec hodíť, báli sa o život. Keď sa však začal modrý plamienok pomaly trátiť, starší pastier nabral odvahu a strhol krpec z ľavej nohy. Prásk - a šmaril ho tým smerom.

Ako sa krpec dotkol miesta, kde plamienok horel, ten hneď pod zem zmizol a pastieri sa zrazu našli v strede širokej a hlbokej jamy plnej dukátov, že sa na ne pozerať nedalo, tak ich lesk do očí udieval. Chcú si nabráť dukátov do klobúkov, a tu sa pred nimi zjavila pekná dievčina s mečom v ruke a prosí:

- Skôr ako si dukátov naberiete, zotrite mi týmto mečom hlavu!

Podala meč mladšiemu pastierovi. Pastier pozrie na meč, potom na dievčinu a nijako mu srdce nedá, aby takú krásnu hlávku mečom odťal. Vráti jej meč nazad a vraví:

- Ja to nemôžem urobiť. Ani za svet!

- Keď nemôžeš ty, tak azda to urobí tvor prial.

Podala meč staršiemu pastierovi. Ale aj tomu bolo lúto odtiať hlavu krásnej dievčine a drží meč v ruke, drží, už aj ho chce vrátiť naspäť. Keď sa však dievčina sama po meči natiahla, spomenul si na to, že ak jej on hlavu neodtne, tak im dozaista ona sama hlavy z krku zrazí.

Vraví si:

- To je strážkyňa pokladu. Ak zničí nás, poklad uchráni, a ak my ju, poklad bude náš!

Stisol meč pevnejšie v ruke, zatvoril oči, švihol raz a ako sa hlava dievčiny skotúľala na zem, tak sa obaja našli na lúke aj s pokladom. Keď ich strach pustil a jazyky sa im rozviazali, vraví mladší pastier staršiemu:

- Nebál si sa hlavu odtnúť?

- Bál, bál, - vraví starší, - ale inšie mi neostávalo. Keby som to nebolo urobil, ani nás, ani pokladov by tu nebolo!

Šťastne si vydýchli, pozreli na dukáty, na tú kopu, čo do očí blýskala, a začali sa deliť. Dukátov bolo toľko, že na dva razy mali čo robiť, aby ich odniesli.

Nuž, čakajte aj vy na Kvetnú nedelu, každý rok je, a keď poklad nájdete, nezabudnite na čiastku, čo ste mi slúbili za rozprávku.

(Z knihy - V. Majerík a P. Glicko:
Šťastenka, Bratislava 1983)

MILÍ MLADÍ ČITATELIA!

Redakcia Života za spoluúčasti základných škôl na Spiši a Orave vypisuje pre vás novú

VÝTVARNÚ SÚŤAŽ ŽIVOTA '2000

pod názvom

ČO NÁM PRINESIE NOVÉ STOROČIE?

Téma nie je t'ažká a určite si s ňou hravo poradíte. Stačí len, keď sa dáte uniesť fantázii a namaľujete, čo všetko sa zmení v 21. storočí. Pre uľahčenie vám ponúkame niekoľko pomocných námetov:

- ako budú vyzerať dediny a mestá (aké domy budú ľudia budovať)?
- ako budú ľudia pracovať (nahradia ich roboty)?
- čo bude s prírodou, vzniknú nové druhy rastlín a zvierat?
- ako pokročí vývoj vedy a techniky, budú ľudia osidlovať cudzie planéty?
- ako sa budú ľudia zabávať a tráviť voľný čas v budúcnosti?
- budú deti chodiť do školy, alebo ich doma budú všetko učiť počítače?
- ako o 100 rokov bude vyzerať naša planéta?
- ako budú vyzerať dopravné prostriedky budúcnosti?
- sú živé bytosti na iných planétach, nadviažeme s nimi kontakt?
- čo so športom v budúcnosti?

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci žiaci základných škôl a gymnázií, ak nám pošlú aspoň jednu výtvarnú prácu na uvedenú tému. V práci môžete používať ľubovoľnú techniku - farbičky, pastelky, ceruzky, textil, drevo, papier a pod.

Každá práca musí obsahovať nasledujúce údaje: názov (titul), meno, priezvisko, vek, triedu, školu a presnú adresu autora.

Svoje práce posielajte na adresu redakcie (Redakcia Život, ul. Šv. Filipa 7/7, 31-150 Kraków) najneskôr do 20. decembra 2000.

Najlepšie práce získajú hodnotné odmeny a budú uverejnené v Živote.

Srdečne pozývame!

MILAN RÚFUS

DIVÉ HUSI

A zasa jeseň.
Zo slniečka kypí
akési hmlové mlieko
pod nohy.
Breh vystreluje obrovité šípy
do terča sivej mŕkvej oblohy.

To nie sú šípy.
To húsky s divým krikom
skúšajú odísť.
Zas a odznova
tým hrotom letky
ako zobáčikom
prezobávajú blanku domova.

Skrupinku neba,
kde sa narodili.
Kde po prvý raz uvideli svet,
dýchali prvý vzduch
a prvú vodu pili,
skúšali prvý vrávoravý let.

I prív plavbu
a ešte všetko prvé.
Trávičku prvú,
prvý potôčik.
Deje,
čo ako vlásky na obrve
nezídu živým nikdy spred očí.

Z toho sa nedá naraz,
márna sláva.
I divým husiam
tečie slzička.
A tak sa musia
tým šípom vyzobávať
z rodného neba
ako z vajíčka.

A tiahly krik
znie z husacieho voja
v akomsi mäkkom
smútku zvonovom.
Detičky divé.
Tiež sa ešte boja
všetkého, čo už
nie je domovom.

VESELO SO ŽIVOTOM

Na prvej hodine sa učiteľka na všeličo vypytuje prváčikov a okrem iného položila aj otázku, čo ich rodičia robia na ochranu životného prostredia. Malý Lubko odpovedal:

- Odkedy si nás oco opravuje auto sám, chodíme všetci ustavične peš!

***

- Už tak skoro nepôjdem na kúpalisko! Mal som tam nepríjemnosti kvôli plavkám.

- Mal si ich naruby, alebo sa ti roztrhli?
- Mal som ich v ruke.

***

U lekára:

- Pán doktor, tuto ma čosi pichá!
- Vyzlečte sa prosím.
- Šaty som si už prezrel doma, nič v nich nebolo.

***

- Ocko, vieš sa podpísat aj potme?
- Samozrejme.
- Aj do žiackej knižky?

ČO JE TO?

Ked' ju pustia na lúku,
prechádza sa v kožuchu
a zvonček jej na krku
vycengáva do kroku.
(acvO)

Pri potoku
z každej strany
rastú prúty
s písťalkami.
Kto má nožík,
kto to vie,
pesničku si odreže.
(abfV)

ANATOLIJ JAKIMCEV

OKTÓBER

Žltne list a opadá,
lúči sa s ním záhrada.
Tichne riečka, lebo vraj
jeseň padá na nás kraj.
Vráskavejú stíchlé lúky,
starý háj i zrelé struky.
Vráskavie aj starý peň.
Hej, už prišla nám jeseň.

MAĽUJTE S NAMI

Vašou úlohou bude tento krásny obrázok pekne vymaľovať farbičkami alebo farebnými ceruzkami. Najkrajšie práce odmeníme knihami. Z minulého čísla sme vyžrebovali dvoch výhercov. Sú to: Andrej Špernoga z Kacviny a Anton Svočík z Vyšných Lápš.

ČIERNOKOŽÍ REPREZENTANT

Keď sme uzatvárali toto číslo, v Sydney sa práve začína XXVII. letné olympijské hry. Preto sa k ich hodnoteniu vrátíme v nasledujúcom čísle. Dnes si zato pohovoríme o veľmi zaujímavej postave v poľskom futbale, akou je Emmanuel Olisabede, čiernokoží reprezentant Poľska.

Mnohých milovníkov tohto športu bude iste zaujímať, ako vlastne došlo k tomu, že obyvateľ Nigérie hrá v poľskom národnom mužstve. Vedľa reprezentantom môže byť iba poľský štátny občan. A mladý Nigéričan ním skutočne aj je.

Všetko sa začalo dosť žartovne. Podpredseda Poľského futbalového zväzu Z. Boniek aj s ďalšími futbalovými činiteľmi sledoval raz na štadióne zápas varšavského tímu Hoop Polonia, v ktorom najlepším hráčom na ihrisku bol práve E. Olisabede. Počas diskusie o zápase, ale aj o poľskom národnom mužstve, ktoré sa už 16 rokov nemôže prebojoovať na majstrovstvá sveta, sa všetci zhodli, že jednou z príčin tohto stavu je skutočnosť, že reprezentačné mužstvo nemá dobrých útočníkov. A tedy Z. Boniek zažartoval, že keď je Olisabede taký dobrý, treba ho dostať do národného mužstva. Nápad sa všetkym zapäčil, no a Z. Boniek si vysúkal rukávy, aby sa Olisabede čím skôr stal Poliakom.

Olisabede, aj s ďalšími tromi Nigéričanmi, prišiel do Poľska v roku 1997. Bol na testoch v krakovskom klube Wisła, potom v klube Ruch Chorzów, ale nikomu sa nepáčil. Tretím klubom, v ktorom predvádzal svoje futbalové schopnosti, bola spomínaná varšavská Polonia, ktorá ho nakoniec kúpila za 150 tis. dolárov. Začiatky v tomto klube neboli pre Olisabedeho priaznivé. Tréner ho zriedkavo posielal na ihrisko, aj to len v posledných minútach zápasu, inokedy vôbec nehrál. Podľa mienky trénera, musel sa spočiatku naučiť hrať európsky futbal. Vyvíjal sa však veľmi rýchlo, preto nečudo, že sa vlni dostať už natrvalo do základnej zostavy Polonie a patril v nej k najlepším.

Hviezdy svetovej estrády

TINA TURNEROVÁ

Nikoho hádam netreba presvedčovať, že je to jedna z najväčších speváčok na svete. Hoci má už 62 rokov a na estrádach vystupuje viac ako štyri desaťročia, je nadálej očarujúca a spieva možno ešte lepšie ako v lakedy. Mohli sa o tom presvedčiť desaťtisíce milovníkov hudby priamo v Poľsku počas jej augustového koncertu v Sopote.

Pripomeňme, že táto slávna americká hviezda sa narodila v r. 1938. Ako 18-ročná sa stala členkou skupiny The Kings of Rhythms, ktorú viedol Ike Turner, jej neskorší manžel. O dva roky neskôr, už ako manželia, založili novú skupinu The Ike and Tina Turner Revue, s ktorou predviedli svetu prvé hity: *A Foolin Love*, *I Idolize You* alebo *I Pity the Fool*. V r. 1966 nadviazal s nimi spoluprácu známy producent P. Spector, ktoréj výsledkom bol znamenitý album *River Deep, Mountain High* s najväčším hitom (rovno-

menným) 60. rokov. Napriek hudobným úspechom sa však v manželstve Turnerovcov začala pomaly stupňovať kríza, ktorá sa napokon skončila rozvodom v r. 1974.

Vlani zažil nepríjemnú príhodu. Tesne pred koncom roka sa vracal z Lagosu (hlavné mesto Nigérie) do Varšavy. Vtedy zistil, že mu poľské vízum vyprší 31. decembra. Keby nemusel prestupovať v Sofii, stihol by sa vrátiť pred koncom roka do Poľska. Žiaľ, najbližší let zo Sofie do Varšavy bol až po Novom roku. Rozhodol sa preto letieť do Prahy v očakávaní, že odtiaľ sa fahšie dostane do Varšavy. Ale ani tu nepochodil. Bez haliera a s neplatným vízom musel štyri dni čakať na letisku. Nemohol sa nikde pohnúť. Až po diplomatických zásahoch sa nakoniec dostal do Varšavy. Vtedy požiadal klub o pomoc, aby mohol natrvalo zostať v Poľsku. Na Ministerstvo vnútra podal žiadosť o zmenu občianstva a čakajúc na vybavenie hral ďalej vo Varšavskej Polonii. Konečne v lete t.r. mu prezident PR udelił poľské štátne občianstvo.

Kým sa stal Poliakom, získal s Poloniou majstrovský titul. Bol v tomto tíme najlepším hráčom. Preto nie div, že ho tréner J. Engel hneď nominoval do poľského národného mužstva. Ako reprezentant debutoval v piateľskom zápase s Rumunskom, ktorom streli jeden gól. O dva týždne neskôr zahral v kvalifikačnom zápase o postup na majstrovstvá sveta s Ukrajinou a významne prispel k víťazstvu 3:1 (strelil dva góly). Svojou hrou doslova zatienil veľké hviezdy ukrajinského futbalu Ševčenku a Rebrova, ktorých cena na futbalovom trhu dosahuje vyše 40 miliónov dolárov. Noviny písali, že vďaka nemu má poľský tím opäť šancu zahrať na svetovom šampionáte.

Emmanuel Olisabede je ešte veľmi mladý, 22. decembra zavŕší len 22 rokov. Pochádza z nigérijskej úradníckej rodiny. Má brata, dve sestry a poľskú snúbenicu. Rád je špagety a zbožňuje hudbu pop. Je veľmi skromný a vyhýba sa novinárom, aj keď sa dosť dobre naučil po poľsky. Priznal sa, že jeho najväčšou túžbou je postúpiť a zahrať s poľským národným mužstvom na majstrovstvách sveta. Dúfajme, že sa mu to podarí.

J. Š.

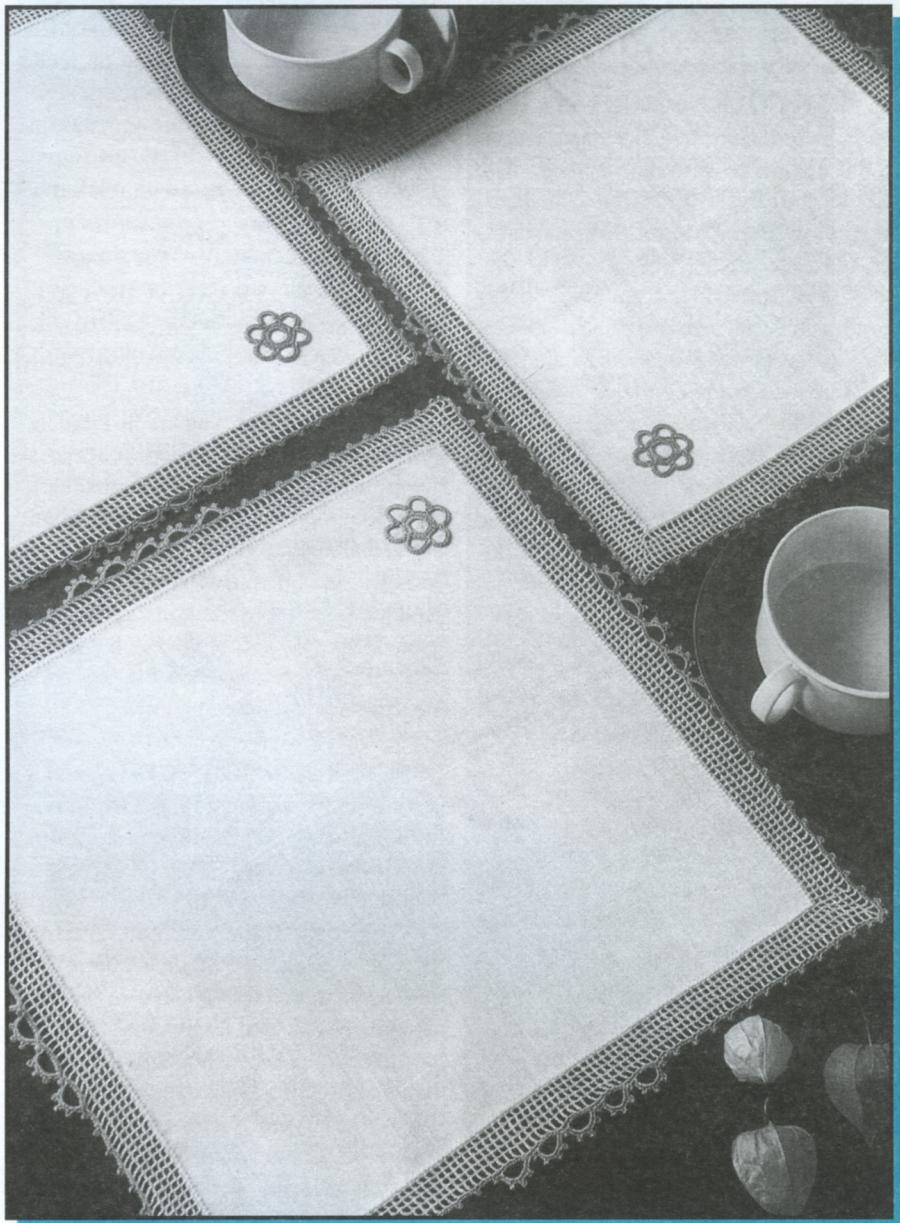
Po rozvode začala Tina samostatnú sólovú kariéru, ktorá spočiatku vyzerala veľmi slabne. Zahrala veľmi sugestívne Kráľovnú drog vo filmovej verzii rock opery *Tommy*. Jej koncertný repertoár sa však nepáčil divákom, a tak rýchlo strácal popularitu. Na začiatku 80. rokov však jej hviezda začala ziať čoraz jasnejšie, najmä keď so skupinou Heaven 17 nahrala *Ball Of Confusion*, novú verziu hitu *The Temptations*. Potom zaspievala dodnes známy hit *Let's Stay Together* a po päťročnej prestávke nahrala prekrásny album *Private Dancer* (1984), ktorý bol napriek mnohomiliónovému nákladu rýchle vypredaný. Odvtedy jej popularita neustále rásťla, a to medzi poslucháčmi všetkých pokolení. Upevňovala ju stále novými hitmi, akými boli napr. *We Don't Need Another Hero* alebo *Golden Eye*. V poslednom čase viackrát ohlasovala zavŕšenie svojej speváckej kariéry. Ale vždy sa vracala. Zdá sa však, že vlaňajší album *Twenty For Seven* sa stal priležitosťou k poslednému, rozlúčkovému turné po svete, ktoré zavŕšila v tomto roku práve v Sopote. (js)

ÚSPORNÉ PRESTIERANIE

Dnes predstavíme príklad úsporného prestierania s pomocou obháčkovaných štvorcov ľanového plátna rozmerov 32 x 32 cm.

Okraje plátna 2 x úzko zahneme, prieštihujeme a béžovou priádzou obháčkujeme takto: 1 krát. st., 1 r. oč., 1 krát. st., 1 r. oč. atď. Týmto prvým riadkom sme začistili zahnuté okraje plátna. Nasleduje riadok vysokých okienok (2 r. oč., 2 x nah. st.), po ňom 3 riadky prázdnych okienok (2 r. oč., 1 x nah. st.) a v 6. riadku opäť vysoké okienka z 2 r. oč., 2 x nah. st. Siedmy (posledný) riadok háčkujeme farebnou perlovkou: Do dvoch okienok uháčkujeme 4-5 krát. st. (podľa toho, ako kto utahuje), do tretieho okienka 1 pikotku (4 r. oč., háčik vpichneme späť do 1 r. očka a uháčkujeme krát. stípk. Do stredu každej strany umiestníme 5 oblúčikov. Postupujeme takto: Po poslednej pikotke háčkujeme cez 4 okienka 8 krát. st. a 1 krát. st. vpichneme do stípika štvrtého okienka. Prácu otočíme. Uháčkujeme 13. r. oč. a 1 krát. st. vpichneme do stípika okienka, nad ktorým sme háčkovali po-

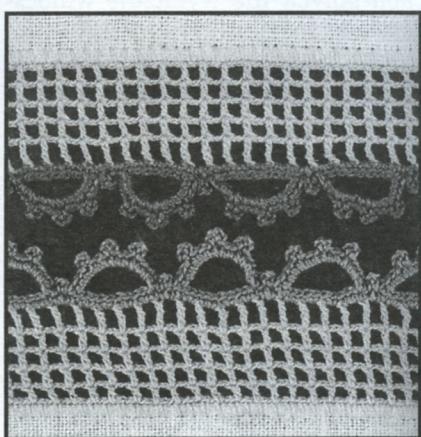
slednú pikotku. Prácu otočíme. Pod oblúčik z retiazky uháčkujeme 2 krát. st., 1 pikotku, 2 krát. st. 1 pikotku, 2 krát. st., 1 pikotku, 2 krát. st. - ukončili sme prvý oblúčik. Do ďalšieho okienka uháčkujeme 1 pikotku a znova začíname háčkovať podľa postupu pri prvom oblúčiku. Po ukočení piateho oblúčika do ďalšieho okienka uháčkujeme 1 pikotku, do dvoch okienom 4-5 krát. st. atď.

Kvetok: 12 r. oč. spojíme do krúžku.
1. riadok: Pod krúžok z retiazky háčkujeme 30 krát. st. **2. riadok:** Do krát. st. predošlého riadku háčkujeme opäť krát. stípikmi, ibaže do každého 5. stípika háčku-

jeme 2, čím krúžok zväčšíme o 6 krát. st. **3. riadok:** Uháčkujeme 6 oblúčikov z 8 r. oč. Každý oblúčik upevníme krát. stípikom vpichnutým do 6. krát. st. predchádzajúceho riadku. Oblúčiky obháčkujeme krát. stípikmi. Nakoniec kvietok prišijeme do rohu hotového obrúска. Farby perloviek: zelená, staroružová a bronzová.

Použité skratky: r. oč. = retiazkové očko, krát. st. = krátky stípik, nah. st. = nahodený stípik.

(podľa knihy: Alžbeta Lichnerová - Háčkovaná čipka, Vyd. Práca, Bratislava 1986)

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

BRAVČOVÉ NOŽIČKY V KAPU-

STE. 2 bravčové nožičky, 60 g masti, alebo oleja, 500 g kyslej kapusty, 40 g cibule, 2 dl kyslej smotany, 20 g hladkej mýky, 10 g cukru, soľ, červená paprika, rasca, cesnak.

Cibulku pokrájanú nadrobno oprážime na masti do ružova, pridáme červenú papriku, rascu, postrúhaný cesnak, soľ a nožičky rozseknuté po dĺžke, podlejeme vodou a dusíme. Keď sú polomäkké, pridáme kyslú kapustu, podľa potreby dolejeme horúcej vody a dusíme. Mäkké zahustíme kyslou smotanou, v ktorej sme rozharbarkovali múku, a ešte spolu povaríme. Nakoniec pridáme cukor. Podávame so zemiakmi alebo chlebom.

ČEVABČIČI. 100 g hovädzieho mäsa, 150 g bravčového mäsa, 100 g baranieho mäsa, 60 g masti, 60 g cibule, horčica, soľ, čierne korenie.

Všetky druhy mäsa zomelieme, okoreníme, posolíme, premiešame a sformujeme do tvaru valčekov asi 5 cm dlhých. Opečieme ich na masti a podávame ešte teplé s horčicou, pokrájanou cibulkou a opekanými zemiakmi.

HUBOVÁ POLIEVKA. 100 g čerstvých alebo 15 g sušených hub, 40 g masti alebo oleja, 20 g mýky, 20 g cibule, 20 g suchého postrúhaného cesta, soľ, čierne korenie, zelený petržlen.

Čisté huby pokrájame (sušené najprv namočíme), vložíme do vody a varíme. Z masti a hladkej mýky pripravíme červenú zápražku, pridáme do nej postrúhanú cibulu, popražíme, zalejeme vodou, osolíme, pridáme k uvareným hubám a spolu ešte povaríme. Nakoniec zavaríme cesto, pridáme posekaný zelený petržlen a okoreníme. Do hubovej polievky môžeme pridať koreňovú zeleninu, zemiaky a krúpy.

ŠALÁTY

ŠALÁT Z HYDINY. 500 g duseného kurčaťa (môže byť aj sliepka buď moriák), 80 g oleja, 1 žltok, soľ, horčica, 1 dl kyslej smotany, 20 g cibulky, 10 g práškového cukru, čierne korenie, 1/2 dl bieleho vína, citrónová šťava alebo ocot.

Žltok miešame so soľou a horčicou a prikvapkávame olej. Majonézovú zmes rozriedime kyslou smotanou. Z udusenej, vychladnej hydiny stiahneme kožu, mäso vykostíme a pokrájame na tenké rezance. Máso pridáme do rozriedenej majonézy, potom postrúhanú cibuľu, čierne korenie, soľ, cukor, citrónovú šťavu, víno a všetko spolu premiešame.

MÚČNIKY

ŠKVARKOVÉ PAGÁČIKY. 300 g hladkej mýky, 150 g škvarek, 80 g margarínu, 20 g droždia, 1 vajce, soľ, čierne korenie, mlieko.

Z mýky, droždia, vajca, soli, čierneho korenia a mlieka vypracujeme cesto. Asi po polhodine pridáme doň posekané škvarky zmiešané s margarínom, trikrát rozvalkáme a preložíme ako lístkové cesto. Potom ho znova rozvalkáme na hrúbku 1,5 cm a formičkou vykrajujeme pagáčiky, ktoré potrieme vajcom, necháme nakysnúť, znova potrieme vajcom a upečieme v strednej teplej rúre.

TVAROHOVÉ PEČIVO. 150 g mäkkého tvarohu, 150 g krupicovej mýky, 150 g masla alebo margarínu, 150 lekváru, 1 vajce, 30 g cukru na posypanie, soľ.

Tuk rozdrobíme s múkou, pridáme pretreytý tvaroh, soľ, vajce a vypracujeme cesto, ktoré rozvalkáme a zložíme ako maslové cesto a necháme asi štvrt hodiny stáť. Potom ho znova rozvalkáme a zložíme. Opakujeme to tri razy. Po treťom zložení cesto rozvalkáme asi na hrúbku stebla, pokrájame na rovnaké štvorčeky, na ktoré dáme malé kôpkы lekváru. Štvorčeky preložíme do kríza, uložíme na suchý plech a upečieme. Upečené posypeme cukrom.

MLADÝM GAZDINÁM

- Staršie maslo osviežíme v slanej studenej vode, keď ho v nej dobre premyjeme.
- Starší tvaroh môžeme osviežiť čerstvým mliekom, keď ho s ním premiesime.
- Do presoleného pokrmu môžeme pridať niekoľko očistených surových zemiakov, ktoré po uvarení z neho vyberieme.
- V mastnej nádobe alebo mastným šťahačom tuhý sneh z bielkov neušľaháme.

WETERYNARZ

CHOROBY PRZEMIANY MATERII U OWIEC

Zjadanie wełny. Schorzenie to występuje u owiec trzymanych w okresie zimowym w stajniach i nie wypuszczanych na wybieg. Obecnie utarł się pogląd, że wywołane jest to złą przemianą materii na skutek niedoboru witamin. Należy jednak dodać, że zjadanie wełny może być często nawykowe. Jagiąta w wieku 2 - 6 tygodni odgryzają wełnę najpierw własnych matek a następnie także innych owiec. Wkrótce nałóg ten opowiada całym stadem. Zwierzęta zachowują apetyt, temperatura ciała jest normalna, spojówki bladie a wełna sucha. Niekiedy obserwuje się zaparcie. Jagiąta chudną a wiele z nich pada wskutek zaczopowania wpustu żołądka zbitymi masami wełny.

Zwierzęta zjadają wełnę najczęściej w dzień, a charakterystyczne jest to, że nie zjadają wełny własnej. Obserwowano przypadki, w których zjadaniu wełny u starszych owiec towarzyszyły objawy rozmiękania kości. Zwierzęta ogolonione z wełny i zjadające wełnę należą niezwłocznie usunąć ze stajni. Podawanie w pokarmie soli kuchennej, tranu, soli gorzkiej a przede wszystkim paszy zielonej wstrzymuje zjadanie wełny.

Wypadanie wełny. Schorzenie to występuje u owiec maciorek w okresie porodu i laktacji. Jest ono spowodowane niedożywieniem skóry, przy czym wełna wypada pęczkami i nawet całymi płatami. Skóra zaś w miejscach gołych nie wykazuje widocznych zmian chorobowych. W tym okresie wełna nie osiąga normalnej wytrzymałości na rozrywanie, włos lekko wychodzi z torebek włosowych a przy ocieraniu się zwierząt - łatwo wypada. Schorzenie to występuje przy zaburzeniach materii, przy anemii na tle chorób pasożytniczych i zaraźliwych. Może ono również wystąpić przy zjadaniu przez owce roślin trujących. W każdym wypadku trzeba wziąć pod uwagę świerzb. Przy zmianie karmy schorzenie cofa się. Można też zastosować wzmacniające

wcierania, które pobudzają do silniejszego wzrostu wełny.

Choroba stajenna tryków. Jest to schorzenie przemiany materii występujące u tryków po okresie zimowym. Spowodowane jest brakiem podawania witamin, szczególnie w okresie krycia. Objawy tego schorzenia to osłabienie i niechęć do pokrywania, lizanie kopyt, ścian, ogrodzeń, wyciek z nosa i bladość spójówek. Ciepłota i pragnienie jest normalne, kał nie zmieniony. Pod koniec choroby stwierdzono nieznaczne obrzęki pod skórą. Choroba powstaje u tryków trzymanych stale w stajni w okresie krycia. W tym okresie podawanie owsa nie może zastąpić paszy zielonej, bogatej w witaminy. Schorzenie nie obejmuje tych osobników, które korzystają z wypędów na pastwisko, a więc z paszy zielonej. Zastosowanie witamin, podawanie dobrego siana i soli mineralnych zapobiega powstawaniu choroby i daje dobre rezultaty w jej zwalczeniu. Wypędzanie tryków na pastwisko przy zastosowaniu specjalnych ruchomych ogrodzeń zapobiega tej chorobie. Trzymanie tryków w stajniach i podawanie im zielonek nie chroni od powstania tej choroby, gdyż chodzi tu również o działanie światła słonecznego.

Acetonemia - czyli zakwaszenie organizmu. Schorzenie występuje u owiec ciężarnych w ostatnich miesiącach ciąży. Najczęściej zapadają na nie owce rodzące bliźnięta. Początek schorzenia objawia się charakterystycznym słodkawym zapachem z jamy ustnej, podobnym do zapachu jabłek i acetónów. Zwierzę staje się apatyczne, traci apetyt, chodząc zatacza się. Jednocześnie wzrasta pobudliwość nerwowa. W końcowym okresie choroby następują zaburzenia wzrokowe, zeszytynnie nóg w stawach, tak że zwierzęta nie mogą utrzymać się na nogach. Notowano również objawy porażenia. Jeżeli poród wypada na początek choroby, zwierzę najczęściej wraca do zdrowia. Zapobiegawczo należy owcom ciężarnym podawać w ostatnich sześciu tygodniach ciąży jakościowo dobry i odpowiednio dobrany pokarm. Trzeba unikać nagłych zmian w żywieniu i utrzymywać dziennie dawki paszy na jednakowym poziomie. (js)

PRAWNIK

DZIECKO POZAMALŻEŃSKIE

Dziecko pozamałżeńskie dziedziczy po swoim ojcu na takich samych zasadach, jak dzieci pochodzące z małżeństwa. Np. jeżeli mąż pozostawił żonę i dwoje dzieci - jedno z tego małżeństwa a drugie pozamałżeńskie - wówczas każde z nich otrzymuje po 1/3 spadku. Nawet jeżeli ojciec zrzeknie się w sądzie praw do dziecka, nie jest to równoznaczne z pozbawieniem potomka praw do spadku.

Ojciec może wprawdzie sporządzić testament i do spadku powołać tylko dziecko pochodzące z małżeństwa z żoną, ale i w takim wypadku jego drugie dziecko miałoby prawo do zachówka. Nie dostanie go ono jednak z urzędu, lecz tylko wtedy, gdy wystąpi do sądu z roszczeniem o zachówkę. Trzeba jednak wiedzieć, iż roszczenie to przedawnia się po upływie trzech lat od daty sporządzenia testamentu. Z tytułu zachówku dziecko otrzyma 2/3 wartości udziału spadkowego, który przypadłby mu przy dziedziczeniu ustawowym (np. jeśli dziecko jest małoletnie, bądź też trwale niezdolne do pracy), lub połowę wartości tego udziału (w pozostałych przypadkach).

Może się jednak zdarzyć, że ojciec w swoim testamencie wydziedziczy dziecko pozamałżeńskie. Takie wydziedziczenie powinno być jednak w sposób bardzo przekonujący i wiarygodny uzasadnione. Np. powodem nie może być fakt, że dziecko nie pochodzi z formalnego małżeństwa, bądź też to, że ojciec zrzekł się swoich praw do niego (Art. 931-940 i 991-1011 kodeksu cywilnego).

TAJEMNICA LEKARSKA

Gdy leczymy się, to na lekarzu ciąży obowiązek przestrzegania tajemnicy dotyczącej stanu naszego zdrowia. Tylko w pewnych, wyją-

kowych sytuacjach może on odstąpić od wymogu zachowania tej tajemnicy. Np. gdy zachowanie jej naraża nas, bądź inne osoby, na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia.

Jeśli lekarz domaga się, abyśmy wyrazili zgodę na ujawnienie tej tajemnicy, wtedy powinniśmy zostać przez niego poinformowani o niekorzystnych dla nas skutkach, jakie mogą z tego wyniknąć. Informację o naszym zdrowiu lekarz może też przekazać innemu lekarzowi, kiedy jest to niezbędne dla dalszego leczenia lub celów naukowych. Należy podkreślić, że nawet po śmierci pacjenta lekarz związany jest nadal tajemnicą lekarską. Dodajmy jeszcze, że na zwolnieniu lekarskim numer statystyczny choroby i jej kod lekarz wpisuje tylko na oryginał, który trafia do ZUS, a nie do pracodawcy.

PODWYŻSZENIE ALIMENTÓW

Gdy jedno z rodziców płaci alimenty, których wysokość została ustalona dosyć dawno temu, a w tym czasie wzrosły potrzeby dziecka, wówczas matka (bądź też ojciec) wychowująca dziecko może wystąpić o powiększenie alimentów. Jeśli zobowiązany do płacenia rodzic dobrowolnie nie będzie chciał płacić określonej sumy, wtedy trzeba wystąpić z pozwem do sądu rodzinego i opiekuńczego o podwyższenie alimentów na dziecko. Roshczenie o podwyższenie alimentów (w pozwie należy określić ich nową wysokość) trzeba w sposób przekonujący uzasadnić, np. że wraz z wiekiem dziecka wzrosły wydatki na jego żywienie, naukę, książki, korepetycje itp. Przyczyną roszczenia o podwyższenie alimentów może też być stan zdrowia dziecka - wydatki na lekarza, lekarstwa.

O podwyższenie alimentów można starać się również wtedy, gdy sytuacja materialna zobowiązanej znacznie poprawiła się, lub odwrotnie, gdy znacznie pogorszyła się sytuacja materialna osoby mającej na wychowaniu dziecko (Art 128-144 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego).

HVIEZDY O NÁS

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Nenáhľa sa s rozhodnutím, ešte neprišla vhodná chvíľa. Tá nastane v posledných dňoch mesiaca. Radšej pouvažuj, či je to všoko skutočne nevyhnutné. Dávaj pozor najmä na to, čo si už dosiahol. Smutné jesenné dni ti spestrí stretnutie s milou osobou. Ale pozor, všetko s mierou.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Je to v podstate mesiac bez úspechov, ale aj bez porážok. Vyhýbaj sa konfliktom so spolupracovníkmi a priateľmi a hľadaj kompromisné riešenie. Čaká ťa milé prekvapenie - neočakávaná väčšia suma peňazí, ktorá ti umožní dávno plánované investície v domácnosti.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Doma plné pochopenie, v práci bez problémov a navýše úspechy a šťastie v láske. Je to vhodná chvíľa pre upevnenie svojho spoločenského postavenia. Koncom mesiaca ťa čaká niečo dôležité, takže priprav sa na to. Zlepší sa ti aj finančná situácia, teda znamenitý mesiac.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Porozmyšľaj o svojich vzťahoch s priateľmi. Môžeš sa na nich (a oni na teba) spoľahnúť? Vyvoď z toho závery. Máš možnosť zlepšiť svoju situáciu v práci, ale musíš voliť medzi spoločenským životom a jeho radovávkami a dôležitejšími, životnými otázkami.

RUBY (19.2.-20.3.)

Šetri sily a energiu, máš pred sebou dobré obdobie, v ktorom môžeš uskutočniť veľa plánov. Konaj pokojne, bez zbytočného rizika. Aj v láske buď zdržanlivejší a nerob žiadne nátlaky. Stretneš sa so žiarlivosťou, trochu z tvojej viny. Dbaj o zdravie a dávaj pozor na uliciach.

BERAN (21.3.-20.4.)

V práci sa konečne niečo počlo, čo ti prinesie uznanie. Neobíde sa však aj bez konfliktov a napäťia. Situácia si bude vyžadovať značné vypätie sôl a energie, ktoré ti naštastie nechýbajú. Buď opatrný pri vydávaní peňazí, lebo v opačnom prípade sa nevyhneš dlžobám.

BÝK (21.4.-20.5.)

Prvá polovica mesiaca bude dobrá - tvoje akcie stúpajú a veľa získaš: dobré výsledky v práci, povýšenie, ba aj finančný profit. Koncom mesiaca sa však môžu vyskytnúť prekážky. K ich prekonaniu budeš potrebovať chladnú krv a rozvahu. Nezanedbávaj rodinu, ktorá ti v ťažkých chvíľach môže pomôcť.

BRÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Všeobecne dobrý mesiac, aj keď musíš počítať aj s istým napäťom v práci. Venuj väčšiu pozornosť finančným záležitosťam, v ktorých musíš konať veľmi opatrné. Niekoľko blízkych ti prinesie zopár milých chvíľ, ale aj nemilé správy. Kým si z nich začneš robiť ťažkú hlavu, over si ich.

RAK (22.6.-22.7.)

Nezačínaj v tomto mesiaci nové projekty, ich realizácia je totiž pochybná. Všetko musí dozrieť a vyčkať svoj čas. Doma prejav viac srdečnosti, hlava rodiny je dôležitá, ale dnes už nemá také postavenie ako kedysi. Ak sa chceš vyhnúť napätiu, zober si pári dní dovolenky.

LEV (23.7.-23.8.)

V zamestnaní celkom dobrá situácia, naskytne sa ti príležitosť lepšie spoznať problémy spojené s tvojou pracou. Vďaka svojej iniciatíve získaš uznanie a pekné vyhliadky do budúcnosti. Doma celkom príjemné ovzdušie, snaž sa to udržať čo najdlhšie.

PANNA (24.8.-23.9.)

Máš možnosť úspešne vybaviť svoje zložité finančné záležitosti. V práci sa ti podari presadiť niekoľko svojich návrhov, ale musíš postupovať veľmi rozvážne. Neotáľaj a pust' sa odvážne do práce. Tvoj životný partner ti pomôže vytvoriť doma milé ovzdušie, kde si budeš môcť dobre oddýchnuť.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Čakajú ťa problémy a starosti a dokonca konflikt so šéfom, ktorý chce na teba zvaliť zodpovednosť za chyby iných. Zachovaj klud a bráň sa vecnou argumentáciou. Snaž sa dokázať, že máš všetky tromfy v ruke. Osobné problémy by mohol vyriešiť klud a vecný rozhovor. (jš)

NÁŠ TEST

Viete sa niečoho vzdať alebo ste sebci?

1. Keby ste mali viac peňazí, dokázali by ste niečo ušetriť?

a/ určite - 2; b/ nie je to isté - 4; c/ ľahko - 1; d/ neviete - 3.

2. Prekáža vám, keď má niekoľko rovnaké príjmy, ale žije lepšie ako vy?

a/ veľmi - 1; b/ trochu - 2; c/ tak neuvažujete - 3; d/ je vám čudné - 4.

3. Kde beriete peniaze na darčeky pre rodinu a priateľov?

a/ z úspor - 3; b/ máte vedľajší príjem - 4; c/ z platu - 2; d/ kde sa dá - 1.

4. Máte v reštaurácii malo peňazí. Necháte partnera vybrať, čo chce?

a/ dohodnete sa - 2; b/ držte ho na uzde - 1; c/ áno - 4; d/ radšej odídete - 3.

5. Čo závidíte priateľom?

a/ nový dom - 2; b/ rodinnú pohodu - 3; c/ starožitný nábytok - 1; d/ bystré deti - 4.

6. Kto u vás v rodine najčastejšie jazdí vašim autom?

a/ vy - 1; b/ partner - 2; c/ tak na polovicu - 3; d/ kto potrebuje - 4.

7. Chcete rýchle získať nejaké peniaze. Ako to urobíte?

a/ odstavíte auto - 3; b/ zrieknete sa večere - 1; c/ nájdete si ďalšiu prácu - 4; d/ požičiaťe si - 2.

8. Je túžba po pekných veciach normálna?

a/ áno - 4; b/ do istej miery - 3; c/ nie je - 1; d/ úplne - 2.

9. Musel sa už niekoľko kvôli vám uskromniť?

a/ rodičia - 2; b/ priateľ - 3; c/ partner - 4; d/ nesomímate si - 1.

10. Vaša rodina by chcela ísť na dovolenkú do zahraničia, ale vy na to nemáte:

a/ vysvetlite im to - 2; b/ rozčulujete sa - 1; c/ zariadite to - 4; d/ vymyslite niečo iné - 3.

11. Priateľ sa vám chváli, ako dobre sa oženil alebo kolko zdedil:

a/ je vám ho ľuto - 4; b/ závidíte mu - 1; c/ je vám to jedno - 2; d/ želáte mu to - 3.

12. Mrzí vás, keď si nejakú vec, čo sa vám páči, nemôžete kúpiť?

a/ trochu - 4; b/ nie - 2; veľmi - 1; d/ normálne - 3.

HODNOTENIE

12-24 bodov: Žiadna sláva to s vašou skromnosťou nie je. Máte radi pekné veci, pohodlie a len veľmi neradi by ste sa ich vzdali. Kto vás, či ste to už vôbec niekedy dokázali. Vášmu okolia to nemôže uniknúť, takže sa nečudujte, keď sa k vám správa podobne.

25-37 bodov: Sú situácie, keď by ste nezaváhali, ale nejako často to asi nebude. Veľmi záleží i na vašom vzťahu k jednotlivým ľuďom. Pre rodinu a deti by ste sa rozkrájali, ale aby ste sa kvôli priateľovi či kolegovi sami od seba uskromnili, to by už muselo byť.

38-48 bodov: Ludia ako vy sú stále vzácnost. Niečoho sa vzdať a uskromniť sa nie je pre vás nič mimoriadne. Nemusí ísť ani o príbuzného či priateľa, stačí, keď vidíte, že niekoľko niečo potrebuje viac ako vy, a ste ochotní sa toho vzdať. Je to pekné, ale nedajte sa zneužívať! (jš)

MENO VEŠTÍ

SABÍNA

SABÍNA - dobré, jasné, belasé, srdečné a dôverčivé meno. Obyčajne tmavovláska alebo brunetka, trochu nízka alebo priemerne vysoká, so šedými, hnedými alebo čiernymi očami, okrúhlou alebo trochu podlhovastou tvárou a pomerne silnými nohami. Býva veľmi pohostinná, prívetivá a priateľská k ľuďom, úslužná, citlivá na každú ľudskú krivdu a nešťastie. Má veľké vychovávateľsko-opatrovnicke a ošetrovateľské schopnosti. Nikoho neopustí v nešťastí, starostiach, teda vtedy, keď ju potrebujú. Doma jej často pripadá úloha pestúňky mladších súrodencov, ošetrovania a zastupovania chorlavej matky. Pochádza z viacdetnej rodiny a ponáša sa skôr na otca ako na matku. Niektoré Sabíny sú veľmi mûdre a nadané, väčšina však je priemerne nadaná, hoci na druhej strane každá je veľmi pracovitá a systematická. Bývajú však aj Sabíny mimózy, citovo veľmi delikátne, s jemným správaním, preto ich možno ľahko uraziť. V každodennom živote sú vecné a prak-

tické, aj keď v mnohých tkvie troška romantickej idealistky a humanistky. Sabíny majú vlohy skôr pre všeobecnovzdelávacie a humanisticke predmety, ako pre prírodrovedecké. Sú pracovité ako príslovečné mravce, vďaka čomu nezriedka dosiahnu v živote veľa. Obyčajne však netúžia po sláve, luxuse a majetku, sú spokojné s tým, čo majú. V živote mávajú viac práce, fažkostí a starostí, ako šťastia a radosti. Nesťažujú sa však na to a tešia sa šťastím a úspechmi iných: detí, rodiny či známych. Vydávajú sa za dobrých, múdrych a čestných mužov. Sú z nich príkladné manželku a matky. Stáva sa však, že im mužovia zomierajú dosť skoro, a tak samy vychovávajú deti, obyčajne synov, ktorí sú schopní a nadaní. Sabíny sú dobré učiteľky, ošetrovateľky, krajčírky, vedúce obchodov a pod. Pre svoju dobrosrdečnú povahu ich často využívajú kolegyne, známi, ba aj rodina. Znášajú to však pokojne. Dlho si uchovávajú mladistvý vzhľad a peknú, zdravú pleť, keďže nikdy nepreháňajú s kozmetickými prostriedkami. Možno sa na ne spoľahnú. (jš)

— Môj barman ma nechápe!

- Pán hlavný, už hodinu čakám na večeru!
- Pán môj, keď sa tak náhlite, nemali ste si objednať slimáky!

* * *

Pred súdom:

- Pred časom sme vás súdili pre krádež nohavíc a teraz ste tu opäť pre ten istý priestupok.
- Pán sudca, a či ja za to môžem, že sa nohavice tak skoro zoderú?

* * *

- Prečo si už konečne nedáte prišťten nos, čo vám odtrhli v krčme?

- Aj by som si dal, ale ešte stále je pripojený k súdnym spisom.

* * *

- Evička, ty si moja prvá láska!
- Ach, má to ja ale smolu! Zasa začiatočník!

* * *

- Prečo maľuješ na tú kravu bodky?
- Aby si muchy mysleli, že je už obsadnená.

* * *

V lekárni:

- Moja manželka stratila hlas. Máte nejaký liek na to, aby sa tento stav ešte nejaký čas udržal?

* * *

Rozprávajú sa dve priateľky:

- Predstav si, aký som mala hrozný sen! Snívalo sa mi, že sa na mňa vrhlo to zviera, z ktorého mám nový kožuch...
- Prosím ťa! Hádam by si sa nebála králika!

* * *

Lekár sa pýta pacienta:

- A jete jedlá pripravené na oleji, ako som vám nariadil?
- Áno, pán doktor, dokonca i slaninu si opekám na oleji...

* * *

Istá žena kupovala otravu na potkaný. O chvíľu sa vrátila do obchodu, lebo si na niečo spomenula.

- Prosím vás, zabudla som sa opýtať, či im to mám dávať pred alebo po jedle?

— No tak, Dunčo, kde si zahrabal deduška?

S N Á R

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Rebarbora - po krátkom utrpení príde veľká radosť.

Red'kovku vidiet' - získaš veľkú fyzickú silu.

Reštaurácia - čaká ťa dosť drahá zábava. Reumatizmus - máš neprijemných príbuzných.

Réva, vidiet' ju - dosiahneš svoj cieľ; pestovať ju - buduješ svoje šťastie; rezať ju - zbavíš sa rozpakov.

Rezedu vidiet' - šťastie v láske.

Riaditeľ, vidiet' ho - tvoje želanie sa splní; rozprávať sa s ním - čaká ťa postup v práci, nejaké vedúce miesto.

Rohy na sebe vidiet' - niekto ťa oklamie; na iných vidiet' - máš pred sebou prekážky.

Roj včiel vidiet' - dožiješ sa vysokého veku.

Roľník, byť ním - čaká ťa t'ažká práca; jednať sa s ním - dlhý život; rozprávať sa s ním - čoskoro sa ťa zmocní veľká hrdosť; cestovať s ním - neočakávané dedičstvo.

Roľníčka, mladá - (pre mužov) dostaňe zdravú, silnú ženu, (pre ženy) dostane sa tí pracovitý muž; stará - dostaňe sa do styku s hašterivými ľuďmi.

Rozlúčiť sa s niekým - príde na teba veľká bieda. (jš)

JEĽCINOVA DCÉRA MILIARDÁRKA. Ako vyplýva z prieskumu „Tribúny“, novín ruských priemyselníkov, na prvom mieste najbohatších občanov Ruska je Boris Berezovskij, na druhom Vladimir Gusinskij a na treťom mladšia dcéra bývalého ruského prezidenta B. Jeľcina Tatiana Diačenková. Hoci noviny neuviedli výšku jej majetku, je iste vysoká. Uvedme, že štvrtý najbohatší Rus, ktorým je 35-ročný úcas-

tinár naftového koncernu Sibneft Romanan Abramovič, má majetok vo výške niekoľko miliárd dolárov. Teda Tatiana, ktorá vlastní zámok v Bavoršku a veľkú vilu na Azúrovom pobreží, musí byť od neho o niečo bohatšia. Odborníci z Ruského centra skúmania životnej úrovne tvrdia, že dnes je v Rusku okolo stoviek podnikateľov, ktorých majetok presahuje hodnotu 1 milardy dolárov.

BYT PRE PRINCA. Nórsky následník trónu princ Haakon (27) si intenzívne hľadá nový byt. Princ totiž nechce bývať s rodičmi v paláci a zmluva na prenájom bytu v Oslo, v ktorom doteraz býval, sa skončila v auguste t.r. Nájť nový byt však nie je také ľahké, lebo musí spĺňať niekoľko dôležitých podmienok. Totiž musí byť volný aj susedný byt pre jeho ochranárov, budova domu musí mať špeciálne parkovisko pre automobily princa a jeho sprievod, niekoľko núdzových východov a okná bytu musia byť umiestnené tak, aby zamedzili možnosť prípadného atentátu. Poznamenajme, že princ doteraz býval aj so svojou priateľkou Mette Marit Tjessem Hoeibyovou (26) a jej 3-ročným synom v Oslo v dvojizbovom byte s rozlohou 60 m².

MANŽELSTVO Z ROZUMU? Španielsky následník trónu princ Filip (32), ktorý je zatiaľ slobodný, flirtuje v poslednom období s nórskou modelkou Evou Sannumovou. Kedže je zrejmé, že oženiť sa môže len s dievčinou, ktorej v žilách prúdi kráľovská krv, táto známosť veľmi znepokojovala jeho kráľovských rodičov. Zorganizovali mu teda stretnutie s vhodnejšou kandidátkou na budúcu manželku - švédskou princeznou Madeline (17), mladšou sestrou následníčky trónu Victórie. Problém je však v tom, že počas stretnutia sa Filip k Madeline správal ako k mladšej sestre a nie ako k svojej budúcej snúbenici.

ZAĽÚBENÝ DO BOXERKY.

Americký spevák Bob Dylan (59), ktorý je v poslednom období samotný, začal trénovať box. Zapísal sa do boxerskej prípravky v Los Angeles, kde cvičia hlavne mladé herečky. Po niekoľkých týždňoch tréningov mu tréner zorganizoval zápas s hviezdom filmu Showgirls, herečkou Ginou Gershonovou. Kedže ju však Bob nedovoleným spôsobom udrel pod bradu, rozzúrená Gina ho následne knokauovala. Po získaní vedomia Bob vyznal, že na takú ženu čakal celý svoj život a teraz sa s ňou stretáva aj mimo ringu.

DCÉRY BOXEROV SI SKRÍŽIA RUKAVICE. Laila Aliová a Jacqueline Frazierová-Lydeová, dcéry slávnych amerických boxerov Muhammada Aliho a Joe Frazier, sa stretú v ringu 10. marca 2001. Zápas sa uskutoční v známej newyorskej hale Madison Square Garden desať dní po 30. výročí zápasu ich otcov, v ktorom vtedy zvíťazil Joe Frazier. Každá zo závodníčiek dostane za zápas po 2,5 milióna dolárov - presne toľko, kolko dostali ich otcovia v roku 1971. Obe závodníčky majú zatiaľ na svojom konte samé víťazstvá. Od začiatku svojej boxerskej kariéry, t.j. pred desiatimi mesiacmi, vyhrala Laila Aliová sedem a Jacqueline Frazierová-Lydeová štyri zápasy.

100 ROKOV KRÁLOVNEJ MARY. Najpopulárnejšia babička Veľkej Británie, kráľovná Matka (Queen Mum) sa 4. augusta t.r. dožila sto rokov. Členkou kráľovskej rodiny sa stala po sobáši s prin-

com Albertom, ktorý nastúpil na trón ako Juraj VI. po abdikácii svojho brata. Angličania zbožňujú kráľovnú Matku o.i. za to, že počas 2. svetovej vojny zostala so svojimi poddanými v bombardovanom Londýne, za jej duševnú pohodu a stály úsmev na tvári. Rovnako však milujú aj jej slabostky, ku ktorým patrí o.i. dostihová vášeň, či pohárik džinu s tonikom alebo šampanského, ktorý denne vypije.

DESATORO PANSKÉHO STOLOVANIA.

O stolovaní v minulosti sa traduje všeličo. Ako však vyzeralo stolovanie urodzených v stredoveku nám prezrádza istý nemecký dokument z 13. storočia, čiže z „predvidličkového“ obdobia, ktorý v desiatich bodoch stanovoval zásady a zvyky šľachtického stolovania. 1. Žiadne šľachtic nemá jesť lyžicou iného. 2. Pri jedle sa negrará a ani nesiaka nos do obrusu. 3. Kto si nedokáže nabrať jedlo lyžicou, nech po ňom nechmáta prstami. 4. Nepatrí sa väčať sa na misu a prítom funieť a mlaškať ako prasa. 5. Pri jedle sa človek nemá škriabať holou rukou, keď ho čosi svírbí na tele. Ak sa tomu nedá vyhnúť, lepšie je pošúchať sa záhybom rúcha. 6. Len sediaci majú vo zvyku namáčať v mise nadrobený chlieb. 7. Objedené kosti sa nekladú naspäť do misy. 8. Kto má sústo práve v ústach, nech nepije ako dobytok. 9. Nepatrí sa šparčať si nožom pomedzi zuby. 10. Nemožno chcieť rozprávať a zároveň jesti. Hoci mnohé z týchto zásad platili v dávnej minulosti, mali by si ich zapamätať najmä tí dnešní stolovníci, ktorí sa proti nim neraz prehrešujú. (pk)

Koncertuje dychovka z Nižných Láps

Podvlčania ako vždy v pestrých úboroch

Nástup všetkých dychoviek pred začatím prehliadky

Pochodujú Vyšnolapšania

Foto: J. Bryja

PREHLIADKA DYCHOVIEK V KREMPACHOCH

Jurgovský dychový orchester

Fridmančania v akcii

Dychovka z Trstenej v parádnom pochode

Krempašania v plnej kráse

Malebný pohľad na Oravku. Foto: P. Kollárik

DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

*Zrealizujemy
Twoje
Pomysły i ...
nie zapłacisz wiele.*

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel./fax (012) 634 11 27, 632 66 04

Oferujemy: jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2, skład
komputerowy, kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

WYDAWNICTWO
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE
poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	9,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
J. Ciagwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	8,00 zł
Zbigniew Tobjański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	10,00 zł
J. Ciagwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	11,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu – antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, <i>Klucz Świata – wybór poezji</i> , Kraków 1998	13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, <i>Deti Prometeusa</i> , Kraków 1999	20,00 zł
<i>Slovakistika v Połsku – Zborník materiálov z 1. slovakistickej konferencie</i> , Warszawa–Kraków 1999	10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków

tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27

NIP: 676-01-12-788

nr konta: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A.

III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100